

**Міністерство освіти і науки України
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
Факультет менеджменту і маркетингу
Кафедра менеджменту, публічного управління та адміністрування**

**ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ
В ЕКЗАМЕНАЦІЙНІЙ КОМІСІЇ:**

**Завідувачка кафедри,
д.держ.упр., проф.
_____ Наталія БОНДАРЧУК
« ____ » _____ 2024 р.**

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

**на тему: ВЗАЄМОДІЯ МІСЦЕВИХ РАД З НЕУРЯДОВИМИ
ОРГАНІЗАЦІЯМИ ЩОДО ПОДОЛАННЯ ГУМАНІТАРНИХ КРИЗ В
УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ**

Освітньо-професійна програма «Публічне управління та адміністрування»
Спеціальність 281 «Публічне управління та адміністрування»
Ступінь вищої освіти: Магістр

Здобувач

Юлія ВАСИЛЕНКО

**Науковий керівник,
к.держ.упр.**

Анна МУНЬКО

Дніпро – 2024

ДНІПРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет: Менеджменту і маркетингу

Кафедра: Менеджменту, публічного управління та адміністрування

Освітньо-професійна програма: «Публічне управління та адміністрування»

Спеціальність: 281 «Публічне управління та адміністрування»

Ступінь вищої освіти: Магістр

ЗАТВЕРДЖУЮ

Зав. кафедри _____

« ____ » _____ 202__р.

ЗАВДАННЯ

на підготовку кваліфікаційної роботи

Василенко Юлії Віталіївни

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи: «Взаємодія місцевих рад з неурядовими організаціями щодо подолання гуманітарних криз в умовах воєнного стану»

Науковий керівник: Мунько А.Ю. к.н.держ.упр.

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом по ДДАЕУ від « ____ » _____ 202__року № _____

2. Термін подання здобувачем роботи: 02 грудня 2024 року

3. Вихідні дані до роботи: Закони України, Постанови КМУ, Укази Президента України та інші нормативні документи, навчальні посібники, підручники, періодична література, праці провідних вчених

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити)

1. Засади взаємодії органів місцевого самоврядування з неурядовими організаціями. 2. Роль неурядових організацій у подоланні наслідків гуманітарної кризи в умовах війни. 3. Напрями удосконалення механізмів взаємодії місцевих рад з неурядовими організаціями щодо подолання гуманітарних криз в Україні. Висновки і пропозиції

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)

Етапи розвитку гуманітарної кризи в Україні за період повномасштабного вторгнення РФ. Загальна характеристика Великомихайлівської ради із урахуванням наслідків війни. Статистика населення Великомихайлівської громади, у тому числі ВПО,

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв

7. Дата видачі завдання _____ 12 жовтня 2023 р. _____

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1.	Вибір теми і об'єкта дослідження, розробка завдання і графіка робіт	жовтень 2023 р.	
2.	Пошук та опрацювання літературних джерел	листопад-грудень 2023 р.	
3.	Засади взаємодії органів місцевого самоврядування з неурядовими організаціями	січень - березень 2024 р.	
4.	Роль неурядових організацій у подоланні наслідків гуманітарної кризи в умовах війни	квітень - травень 2024 р.	
5.	Напрями удосконалення механізмів взаємодії місцевих рад з неурядовими організаціями щодо подолання гуманітарних криз в Україні	червень - вересень 2024 р.	
6.	Вступ	жовтень 2024р.	
7	Висновки	листопад 2024 р.	
8	Оформлення роботи	листопад 2024 р.	

Здобувач

(підпис)

Юлія ВАСИЛЕНКО

(прізвище та ініціали)

Науковий керівник

(підпис)

Анна МУНЬКО

(прізвище та ініціали)

РЕФЕРАТ

Тема: «Взаємодія місцевих рад з неурядовими організаціями щодо подолання гуманітарних криз в умовах воєнного стану»

Кваліфікаційна робота містить: 86 с., 3 табл., 71 літературне джерело.

Об'єкт дослідження – процеси співпраці органів публічного управління із недержавними організаціями.

Предмет дослідження – форми, механізми та інструменти взаємодії місцевих рад із недержавними організаціями щодо вирішення завдань гуманітарного характеру на рівні місцевого самоврядування.

Метою роботи є обґрунтування сучасних форм та механізми взаємодії місцевих рад із недержавними організаціями в контексті подолання гуманітарної кризи, а також рекомендацій щодо оптимізації цієї співпраці для підвищення соціальної стійкості громад.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети використано методи аналізу та синтезу, порівняльний аналіз, контент-аналіз, моделювання, кейс-стаді (case study), системний підхід

В результаті проведеного дослідження обґрунтовано оригінальний концептуальний підхід до організації взаємодії місцевих рад та неурядових організацій із урахуванням вимог євроінтеграційного поступу та викликів війни.

КЛЮЧОВІ СЛОВА

МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ, МІСЦЕВІ РАДИ, НЕУРЯДОВІ ОРГАНІЗАЦІЇ, ГУМАНІТАРНА КРИЗА, ВОЄННИЙ СТАН, ІНТЕГРАЦІЙНИЙ СИМБІОЗ, ПРОЄКТНИЙ ПІДХІД

KEYWORDS

LOCAL SELF-GOVERNMENT, LOCAL COUNCILS, NON-GOVERNMENTAL ORGANIZATIONS, HUMANITARIAN CRISIS, MARTIAL STATE, INTEGRATION SYMBIOSIS, PROJECT APPROACH

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1 ЗАСАДИ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ З НЕУРЯДОВИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ	10
1.1. Органи місцевого самоврядування та неурядові організації як суб'єкти публічного управління	10
1.2. Стан теоретичного дослідження питання взаємодії органів місцевого самоврядування з неурядовими організаціями	17
1.3 Організаційно-правові механізми взаємодії органів місцевого самоврядування з неурядовими організаціями в Україні	24
Висновки до розділу 1	31
РОЗДІЛ 2 РОЛЬ НЕУРЯДОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У ПОДОЛАННІ НАСЛІДКІВ ГУМАНІТАРНОЇ КРИЗИ В УМОВАХ ВІЙНИ	34
2.1. Гуманітарна криза в Україні та роль неурядових організацій щодо подолання її наслідків	34
2.2. Сучасний стан взаємодії місцевих рад з неурядовими організаціями (на прикладі Великомихайлівської сільської ради Синельниківського району Дніпропетровської області)	42
Висновки до розділу 2	52
РОЗДІЛ 3 НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ВЗАЄМОДІЇ МІСЦЕВИХ РАД З НЕУРЯДОВИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ ЩОДО ПОДОЛАННЯ ГУМАНІТАРНИХ КРИЗ В УКРАЇНІ	54
3.1. Кращі практики країн Європейського Союзу щодо співпраці між органами публічного управління та недержавними організаціями	54
3.2. Концептуалізація взаємодії органів місцевого самоврядування та неурядових організацій із урахуванням викликів війни та євроінтеграційного поступу	60
3.3. Шляхи посилення співпраці місцевих рад України з неурядовими організаціями для подолання гуманітарних криз в умовах війни	65
Висновки до розділу 3	71
ВИСНОВКИ	73
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	79

ВСТУП

В умовах сучасних викликів, зокрема воєнного стану в Україні, питання ефективного подолання гуманітарних криз набуває особливої гостроти. Воєнні дії, які супроводжуються масштабними переміщеннями населення, руйнуванням інфраструктури та погіршенням соціально-економічної ситуації, вимагають оперативної та скоординованої відповіді на місцевому рівні. У цьому контексті взаємодія місцевих рад з неурядовими організаціями стає ключовим інструментом забезпечення стабільності, соціальної підтримки та ефективного використання ресурсів.

Воєнний стан створює додаткові правові та адміністративні бар'єри, які впливають на механізми співпраці між місцевими радами та неурядовими організаціями. Саме тому дослідження цієї теми дозволяє не лише виявити існуючі проблеми та обмеження, а й розробити практичні рекомендації для їх подолання. Актуальність підкріплюється тим, що ефективна співпраця у таких умовах здатна сприяти підвищенню стійкості громад, зміцненню соціального капіталу та покращенню управління кризами. Окрім того, міжнародний досвід показує, що участь неурядових організацій у вирішенні гуманітарних криз є важливою складовою децентралізованих систем управління. Досвід Європейського Союзу, зокрема країн, які стикалися з масштабними кризовими ситуаціями, демонструє, що співпраця між місцевими органами влади та неурядовими організаціями здатна забезпечити не лише короткострокову допомогу, а й сприяти довгостроковому відновленню.

Важливим аспектом є також теоретична та нормативно-правова база України, яка регулює взаємодію місцевих рад та неурядових організацій. Аналіз наявних наукових праць, чинних правових положень та практики їхнього застосування дозволяє виявити недоліки та запропонувати шляхи вдосконалення механізмів взаємодії, що є важливим для підвищення ефективності управління в умовах кризи.

Дослідження з питань взаємодії органів місцевого самоврядування та недержавних організацій здебільшого акцентують увагу на таких напрямках, як: демократизація управління та роль недержавних організацій в державній політиці (Е. Афонін, Я. Бережний, О. Валецький, Н. Кравчук, В. Ребкало, О. Шуміло та інші [8; 58]); співпраця з міжнародними недержавними організаціями (Л. Козак, Л. Кривачук, М. Лахижа, Є. Пожидаєв, В. Солошенко та інші [10; 14; 29; 48; 15]); правове забезпечення співпраці, проблеми корупції та бюрократизації (А. Віремейчик, І. Івженко, Г. Комарницька, А. Мунько, О. Хохба та інші [10; 24; 23]); інноваційні підходи та цифровізація (О. Матвєєва, А. Мунько, М. Трещов та інші [18; 25; 26; 53]). Автори звертають увагу на недостатнє впровадження інноваційних рішень у взаємодії органів місцевого самоврядування з недержавними організаціями, таких як цифровізація управління чи екоінновації. Попри значну кількість актуальних робіт можна говорити про недостатність досліджень локальної специфіки та акценту на фінансових аспектах, зокрема взаємодія місцевих рад з недержавними організаціями часто розглядається у загальному контексті без врахування особливостей територіальних громад, ефективність фінансування недержавних організацій через місцеві бюджети, особливо за умов обмежених ресурсів, досліджена поверхнево. Також наявні дослідження не враховують повною мірою сучасні виклики, пов'язані з гуманітарною кризою та воєнними діями. Загалом можна стверджувати, що хоча в Україні здійснено значні напрацювання у сфері співпраці органів влади з недержавними організаціями, дослідження взаємодії на рівні органів місцевого самоврядування, особливо в умовах сучасних викликів, залишаються недостатньо розвиненими. Комплексне дослідження цих аспектів сприятиме оптимізації механізмів співпраці, розвитку громадянського суспільства та забезпеченню сталого розвитку територіальних громад України.

Мета роботи полягає в обґрунтуванні сучасних форм та механізмів взаємодії місцевих рад із недержавними організаціями в контексті подолання

гуманітарної кризи, а також рекомендацій щодо оптимізації цієї співпраці для підвищення соціальної стійкості громад.

Для досягнення поставленої мети було сформульовано та вирішено такі основні завдання:

- охарактеризувати органи місцевого самоврядування та неурядові організації як суб'єкти публічного управління;

- узагальнити теоретичні дослідження питання взаємодії органів місцевого самоврядування з неурядовими організаціями та визначити їх стан;

- обґрунтувати організаційно-правові механізми взаємодії органів місцевого самоврядування з неурядовими організаціями в Україні;

- розкрити зміст гуманітарної кризи в Україні та роль неурядових організацій щодо подолання її наслідків;

- проаналізувати сучасний стан взаємодії місцевих рад з неурядовими організаціями (на прикладі Великомихайлівської сільської ради Сннельниківського району Дніпропетровської області);

- дослідити кращі практики країн Європейського Союзу щодо співпраці між органами публічного управління та недержавними організаціями;

- сформулювати концепцію взаємодії органів місцевого самоврядування та неурядових організацій із урахуванням умов війни та євроінтеграційного поступу;

- запропонувати шляхи посилення співпраці взаємодії місцевих рад України з неурядовими організаціями для подолання гуманітарних криз.

Об'єкт роботи – процеси співпраці органів публічного управління із недержавними організаціями.

Предметом роботи є форми, механізми та інструменти взаємодії місцевих рад із недержавними організаціями щодо вирішення завдань гуманітарного характеру на рівні місцевого самоврядування.

Методика дослідження. Під час дослідження використано такі наукові методи: аналізу та синтезу – для дослідження теоретичної та нормативно-

правової бази; системний підхід – для розгляду взаємодію місцевих рад і недержавних організацій як єдиної системи, у якій кожен елемент виконує специфічну роль; порівняльний аналіз – для вивчення найкращих практик співпраці органів влади та громадського сектору в країнах ЄС; контент-аналіз – для аналізу звітів, програм, угод і інших документів, які регламентують взаємодію місцевих рад і недержавних організацій; моделювання – для розробки концептуальної моделі співпраці, яка враховує особливості українських умов та міжнародний досвід; кейс-стаді (case study) – для аналізу конкретні приклади успішної чи невдалої взаємодії місцевих рад та недержавних організацій у подоланні гуманітарних криз.

Інформаційну базу дослідження становлять вітчизняні та зарубіжні наукові публікації, нормативно-правові акти, аналітичні та статистичні дані, звіти. Аналіз наукових публікацій включав дослідження закордонного досвіду з метою представити світові тенденції щодо розвитку співпраці органів влади та неурядових організацій. Аналіз нормативно-правової бази управління освітою здійснювався з метою виявлення проблем щодо обсягів повноважень та меж відповідальності органів місцевого самоврядування та неурядових організацій в публічному управлінні.

Наукова новизна полягає в оригінальному концептуальному підході до організації взаємодії місцевих рад та неурядових організацій із урахуванням вимог євроінтеграційного поступу та викликів війни. Основні положення, що мають елементи новизни, полягають у такому:

уперше:

– сформульовано концепцію «інтеграційного симбіозу» взаємодії органів місцевого самоврядування і неурядових організацій, яка ґрунтується на принципах спільного розвитку через синхронізацію інтересів і спроможностей кожного суб'єкта та поєднує стратегічну адаптацію до європейських стандартів із впровадженням локальних інновацій для ефективного вирішення місцевих проблем;

удосконалено:

– підходи до підвищення ефективності співпраці місцевих рад і неурядових організацій щодо подолання наслідків гуманітарної кризи в умовах війни, які конкретизовано за кроками їхньої реалізації так, щоб можна адаптувати до умов конкретної громади;

дістало подальшого розвитку:

– перспективи адаптування передового європейського досвіду щодо посилення ролі неурядових організацій в публічному управлінні.

Практичне значення результатів дослідження полягає в їх здатності забезпечити нові підходи до ефективної співпраці між органами місцевого самоврядування та неурядовими організаціями в умовах сучасних викликів, таких як євроінтеграційні процеси та війна. Окрім того, дослідження розвиває перспективи адаптації європейського досвіду у сфері публічного управління, що дозволяє неурядовим організаціям значно посилити свою роль у цьому процесі. У результаті ці нововведення можуть бути використані для покращення управлінських практик на місцевому рівні, підвищення якості життя громадян та сприяння сталому розвитку територій.

Апробація результатів роботи. Основні теоретичні положення і практичні результати кваліфікаційного дослідження доповідались та обговорювались на II Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми економіки, управління та маркетингу в аграрному бізнесі» (м. Дніпро, 3 – 4 жовтня 2024 року) та XII Всеукраїнській науково-практичній конференції «Розвиток форм і методів сучасного менеджменту в умовах глобалізації» (м. Дніпро, 8 – 9 листопада 2024 року).

Магістерська робота складається з реферату, змісту, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел.

РОЗДІЛ І

ЗАСАДИ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ З НЕУРЯДОВИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ

1.1. Органи місцевого самоврядування та неурядові організації як суб'єкти публічного управління

Органи місцевого самоврядування в Україні (далі – ОМС) – це ключовий елемент демократичної системи управління, що забезпечує реалізацію права територіальних громад на самостійне вирішення питань місцевого значення в межах Конституції та законів України. Ці органи функціонують як незалежні суб'єкти публічної влади, спрямовані на задоволення потреб населення, яке проживає на певній території, та розвиток місцевих громад.

Основою місцевого самоврядування є територіальна громада – «об'єднання жителів села, селища чи міста, які реалізують своє право на самоврядування безпосередньо або через обрані ними органи» [11].

ОМС поділяються на представницькі (місцеві ради) та виконавчі (виконавчі комітети). Місцеві ради, як обрані представницькі органи, виступають носіями основної влади громади [5]. Їх основними завданнями є ухвалення місцевих нормативних актів, затвердження бюджетів та програм соціально-економічного розвитку, контроль за використанням комунального майна, а також представництво інтересів жителів перед іншими рівнями влади [40]. Виконавчі комітети місцевих рад реалізують рішення ради та займаються управлінням поточними справами громади. Вони забезпечують виконання місцевих бюджетів, розвиток інфраструктури, організацію соціальних послуг, а також нагляд за дотриманням громадського порядку.

Місцеве самоврядування в Україні гарантується Конституцією України та регулюється Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні». ОМС мають власну компетенцію, що включає повноваження у сферах

земельних відносин, житлово-комунального господарства, охорони здоров'я, освіти, культури та інших напрямів, які безпосередньо впливають на якість життя громадян.

Для реалізації своїх повноважень органи місцевого самоврядування мають власні фінансові ресурси, сформовані за рахунок місцевих податків і зборів, а також дотацій і субвенцій із державного бюджету. Запровадження фінансової децентралізації в Україні значно зміцнило їхню спроможність ефективно управляти ресурсами [44], але водночас ОМС отримали й додаткові повноваження та відповідальність. Поряд із власними повноваженнями ОМС також виконують делеговані від інших органів влади повноваження згідно із чинним законодавством і це питання постійно викликає низку дискусій щодо співвідношення обсягу повноважень і переданого фінансового ресурсу [21].

З початком повномасштабного вторгнення РФ ОМС взяли на себе левову частку здебільшого невластивих для них функцій, зокрема у безпековій сфері, включаючи гуманітарну безпеку. Це вимагає трансформації ролі місцевих рад не лише як інструменту управління, але й платформи для активізації участі недержавного сектору. Їх ефективність визначається рівнем прозорості, підзвітності та залученням представників недержавного сектору до процесу прийняття рішень.

Тобто бачимо фундаментальну роль ОМС, але водночас розуміємо посилення ролі неурядових організацій у розбудові держави та значення їх спільних зусиль задля забезпечення відновлення та подальшого сталого розвитку України.

Розглянемо поняття «неурядова організація» (далі – НУО) з метою його ідентифікації для використання в нашому магістерському дослідженні.

Зауважимо, що поняття «неурядова організація» є запозиченим у вітчизняному теоретико-правовому полі з зарубіжної практики. Ці тенденції обумовлені широким застосуванням цього терміну в міжнародних нормативних актах. Звертаючись до витоків цього поняття, а саме англійської

філології – «non-governmental organization» – це «організація, яка допомагає людям, захищає довкілля тощо та не перебуває під управлінням уряду чи державних структур» (Longman Dictionary) [69]; «створені і керовані громадянами організації без жодного формального втручання держави, які слугують протиположною державі та ринку» (Д. Льюїс) [68, с. 2].

В ЄС поняття НУО вперше офіційно зустрічаємо Європейської Конвенції «Про визнання правосуб'єктності міжнародних неурядових організацій і про бажаність збільшення кількості її договірних сторін», яка прийнята 24 квітня 1986 року [66], охоплюючи діяльність, яка виходить за межі території однієї країни.

На посередницькій ролі НУО наголошують зарубіжні дослідники, які можуть впливати на органи влади «захищаючи громадянські права тих чи інших соціальних, професійних, національних та інших груп населення або об'єднань громадян, неурядові організації є насамперед» [60].

Вже у вітчизняному науковому просторі НУО трактується як «локальні, національні чи міжнародні об'єднання людей, діяльність яких здійснюється з ініціативи громадян, а не з санкції чи вказівки уряду, й не має на меті отримання прибутку» [30, с. 567]. При цьому зазначається про те, що такі організації реалізують багато різноманітних функцій, починаючи від таких глобальних, як дослідницька та освітня діяльність, захист прав людини, підтримки біженців до таких специфічних, як боротьба за роззброєння.

Огляд українського правового поля засвідчив відсутність окремого визначення поняття «неурядової організації», але воно неодноразово згадується в окремих нормативно-правових актах, які регулюють різні галузі та сфери [60, с. 385]. При цьому НУО згадується в саме в тих документах, де мова йдеться саме про організації іноземного походження. Наприклад, «установах різних років Центральної виборчої комісії у тій частині, що стосувалася діяльності іноземних спостерігачів під час виборів в Україні» [61, с. 271].

Тому можна констатувати факт застосування цього поняття в українській законотворчій сфері без визначення змісту цього терміну як такого в чинному законодавстві. Це, у свою чергу, створює додаткові перепони в регламентуванні участі НУО в публічно-управлінській сфері, а також регулюванні організації їхньої взаємодії з органами влади різних рівнів, що є невід'ємним складним сучасного державного управління та місцевого самоврядування. Тобто НУО ми визначаємо як ключових стейкхолдерів у процесах формування та реалізації державно-управлінських рішень в умовах демократичного врядування.

НУО Україні є важливим елементом громадянського суспільства, виконуючи роль посередників між громадянами та владою, а також сприяючи вирішенню ключових соціальних, економічних і екологічних викликів.

Проаналізувавши правову базу, яка включає Конституцію України, Цивільний кодекс [57], законами України «Про громадські об'єднання» [33], «Про благодійну діяльність та благодійні організації» [32], «Про доступ до публічної інформації» [37], Податковий кодекс України [28] та інші нормативно-правові акти, робимо висновок про те, що в Україні вони можуть діяти у таких формах:

- громадські об'єднання (з правом або без права юридичної особи);
- благодійні організації (фонди, товариства чи установа);
- інші неприбуткові утворення (професійні спілки, творчі об'єднання або організації роботодавців).

Звертаючись до європейської практики наведемо особливості правового статусу НУО країн ЄС, зокрема такі:

- «повинні включати об'єднання або організації, створені як окремими особами, так і групами таких осіб» [17, с. 94];
- можуть бути як неформальними об'єднаннями, так і організаціями, які мають правосуб'єктність;

- можуть бути національними й міжнародними і за складом, і за сферою діяльності;

- мають володіти правом на вільне висловлювання своїх поглядів, а також іншими правами і свободами, гарантованими міжнародними чи регіональними угодами, які можуть бути застосовані до таких утворень;

- «дії або бездіяльність суб'єктів владних повноважень, що впливає на неурядові організації, повинні надаватися до адміністративного оскарження та вільного оскарження з боку неурядових організацій у незалежному та неупередженому суді з належною юрисдикцією» [17, с. 95].

Тобто узагальнюючи дослідження генези дефініції запозиченого поняття «неурядова організація» можна зробити висновок про певну його тотожність з вітчизняним терміном «громадська організація». На це вказують положення Закону України «Про громадські об'єднання» [33] та певні міжнародні акти.

Водночас, слід зауважити, зокрема в актах Ради Європи [66] змістове наповнення поняття НУО є вже ж таки ширшим, ніж поняття «громадської організації», зафіксоване в національному законодавстві.

Ці організації можуть функціонувати як на національному, так і на місцевому рівнях, зосереджуючи зусилля на вирішенні проблем окремих громад або впливаючи на загальнонаціональну політику.

Створення НУО відбувається через установчі збори, під час яких затверджуються статутні документи, визначаються завдання, структура та цілі організації. Процес реєстрації спрощено завдяки Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» [36], що дозволяє значно скоротити терміни та витрати на оформлення юридичного статусу. Згідно із законодавством, статут НУО повинен містити чітко визначену мету, порядок управління, права та обов'язки членів організації.

Важливим аспектом є фінансування діяльності НУО. Воно здійснюється через членські внески, пожертви громадян і компаній, грантову

підтримку від міжнародних організацій, державні або місцеві гранти, а також прибуток від власної господарської діяльності, якщо він використовується виключно для статутних цілей. Важливо, що НУО можуть отримати статус неприбуткових організацій, який передбачає звільнення від оподаткування за умови цільового використання коштів. Тут організація має відповідати вимогам, визначеним Податковим кодексом, і подавати щорічні звіти до контролюючих органів.

Основні напрями діяльності НУО в Україні охоплюють широкий спектр сфер, зокрема захист прав людини, підтримку вразливих груп населення, просвітницьку діяльність, розвиток місцевих громад, охорону навколишнього середовища, сприяння культурному розвитку, освіті та науці. Окремо слід зазначити їх участь у впровадженні реформ, зокрема в сферах децентралізації, антикорупційної політики, цифровізації та модернізації соціальних послуг.

НУО як прави мають некомерційний характер і їх функції умовно поділяють на дві групи: фінансово-економічні та соціально-трудова.

До фінансово-економічних відносять: «заповнення недостатньо ефективних для бізнесу та недоцільних для держави економічних ніш; лобіювання інтересів окремих соціально-економічних груп; виконання ролі об'єктів вітчизняних та іноземних інвестицій» [47, с. 89].

Серед соціально-трудова функцій виокремлюють: «функціонування як джерела соціальних інновацій; забезпечення зайнятості населення; представлення інтересів різних груп суспільства; забезпечення ефективності колективних дій; створення соціального капіталу; вплив на формування соціально-економічної політики; вираз соціального партнерства; підвищення ефективності використання ресурсів праці; створення інфраструктури послуг для небагатої частини суспільства» [47, с. 89].

Однією з важливих ролей НУО є участь у процесах формування державної політики та законодавства. Згідно із Законом України «Про доступ до публічної інформації», вони мають право «брати участь у громадських

консультаціях, надавати свої пропозиції до законопроектів, а також залучатися до роботи громадських рад при державних органах» [37]. Цей механізм дозволяє організаціям представляти інтереси громадян і впливати на ухвалення рішень на рівні органів влади.

Прозорість і підзвітність є невід’ємними аспектами роботи НУО. Організації зобов’язані вести фінансовий облік, публікувати інформацію про джерела фінансування та напрями витрат, а також подавати звіти до органів податкової служби. Прозорість роботи підвищує довіру до НУО з боку громадян і донорів, а також сприяє залученню нових партнерів і ресурсів.

Водночас НУО в Україні стикаються з низкою викликів:

- багато НУО залежні від фінансування міжнародних донорів, що робить їхню діяльність вразливою до змін у політиці та економіці;
- спостерігаються бюрократичні перешкоди та недостатня підтримка з боку органів влади;
- існують ризики політичного тиску на НУО, які займаються чутливими питаннями, такими як боротьба з корупцією чи моніторинг діяльності влади.

Попри це, НУО в Україні демонструють високу ефективність у реалізації соціально значущих проектів і сприяють розвитку громадянського суспільства. Для зміцнення їхньої ролі необхідно вдосконалювати законодавство, сприяти розвитку партнерства між НУО та органами влади, а також забезпечувати стабільність фінансування, зокрема через державні програми підтримки. Це дозволить таким організаціям ще активніше сприяти соціальному прогресу, захисту прав громадян і сталому розвитку України.

Зауважимо, Закон України «Про громадські об’єднання» [] прийнятий у 2013 році. А суттєві трансформації громадянського суспільства та інституцій в Україні та посилення їх ролі державно-управлінських розпочалися під час Революції Гідності у 2014 році, активно триваючи до нині. Тому враховуючи постійне зростання ролі НУО, як українських, так закордонних щодо протидії збройній агресії РФ та її масштабним наслідкам важливо звернути увагу на

необхідність удосконалення положень зазначеного закону, адаптуючи їх до євроінтеграційних процесів [41; 5], зокрема в аспектах співпраці НУО з органами виконавчої влади та ОМС насамперед.

1.2. Стан теоретичного дослідження питання взаємодії органів місцевого самоврядування з неурядовими організаціями

Взаємодія органів публічної влади загалом та НУО в Україні є предметом численних наукових досліджень, які аналізують різні аспекти цього співробітництва.

Насамперед така співпраця розглядається як механізм демократизації публічного управління, а НУО визначаються частиною «третього сектору», що сприяють формуванню обґрунтованої та збалансованої державної політики (Е. Афонін, Я. Бережний, О. Валевський, В. Ребкало [12, с. 254] та інші).

Українські науковці досліджують різні аспекти взаємодії органів влади та НУО, зокрема нормативно-правове забезпечення, механізми співпраці, роль НУО у демократизації державного управління та подолання перешкод для ефективної взаємодії.

Велика увага приділяється дослідженню механізми співпраці між міжнародними НУО та національними органами влади. Підкреслюється важливість консолідації зусиль для забезпечення ефективного контролю держави за дотриманням прав і свобод людини. На основі аналізу міжнародного і національного права, а також їх взаємодії щодо проблем утворення, функціонування НУО і розвитку правозахисного руху розкривається їх діяльність «як засаднича цінність та правовий стандарт сучасного суспільства й практично значуща категорія» (О. Шуміло, Н. Кравчук [58]).

Звертають увагу й на необхідності подолання корупції та бюрократизації публічної влади для покращення взаємодії з НУО.

Аналізується нормативно-правове забезпечення співпраці органів публічної влади з міжнародними організаціями у запобіганні домашньому насильству. Акцент ставиться на ролі НУО у виявленні та попередженні випадків насильства, а також необхідності удосконалення законодавчої бази та подолання соціальної інерції громадян для ефективної взаємодії (Г. Комарницька, І. Івженко, А. Віремейчик [10] та інші).

Іншим важливим аспектом є практичне застосування міжнародних НУО у гуманітарних та соціальних сферах. Наприклад, організації як Міжнародний комітет Червоного Хреста активно взаємодіють з українським урядом у питаннях гуманітарної допомоги та захисту прав людини. Міжнародний комітет Червоного Хреста має дипломатичний статус і здійснює свою діяльність на підставі угоди з урядом України. Це дозволяє ефективно вирішувати питання, пов'язані з дотриманням міжнародного гуманітарного права, особливо під час збройних конфліктів (Л. Козак, Л. Кривачук, Є. Пожидаєв, В. Солошенко та інші [48; 14; 9]). Зокрема, проблеми взаємодії з міжнародними НУО піднімаються у контексті інституціональних змін та можливостей для ефективної співпраці між державними і неурядовими структурами. В Україні, незважаючи на певні проблеми в регулюванні діяльності таких організацій, існує численні приклади успішних проектів, що сприяють розвитку громадянського суспільства та соціальної підтримки населення. Ці організації активно співпрацюють з місцевими органами влади, допомагаючи у вирішенні екологічних, соціальних та економічних проблем.

Водночас, результати досліджень теоретичної бази із обраної проблематики свідчать про недостатню кількість напрацювань, які стосуються саме взаємодії органів місцевого самоврядування, тобто місцевих рад з НУО. Також умови воєнного стану вимагають перегляду наявних підходів до такої взаємодії.

Залишаються низка малодосліджених аспектів, які потребують подальшої уваги з боку науковців та практиків. Незважаючи на певний

прогрес у вивченні цієї теми, в Україні існує відсутність комплексного аналізу деяких ключових аспектів співпраці, що обмежує глибоке розуміння процесів та визначення ефективних моделей взаємодії.

Одним із найбільш малодосліджених питань є ефективність механізмів фінансування неурядових організацій через місцеві бюджети. Питання фінансування, визначення джерел і форм підтримки НУО з боку ОМС. Не існує достатньо чіткої оцінки того, як місцеві бюджети сприяють сталому фінансуванню НУО, зокрема в умовах бюджетних обмежень. Також мало досліджено, як саме місцеві ради можуть забезпечити прозорість і ефективність таких фінансових потоків.

Хоча в Україні існують базові нормативно-правові акти, що регламентують взаємодію органів місцевого самоврядування з НУО, питання правового забезпечення цієї співпраці залишаються недостатньо розкритими. Науковці не приділяють достатньо уваги проблемам правової визначеності та стабільності механізмів взаємодії. Зокрема, питання встановлення чітких процедур залучення НУО до процесів прийняття місцевих рішень, а також створення правових умов для ефективної реалізації їхніх проєктів потребують більш детального аналізу.

У наукових дослідженнях недостатньо уваги приділено соціокультурним аспектам взаємодії між ОМС і НУО. Це питання має важливе значення, оскільки багато НУО можуть бути вражені недовірою з боку місцевих органів влади через відсутність історії взаємодії або через стереотипи, що склалися в суспільстві. Соціокультурні бар'єри можуть обмежувати ефективність співпраці та стійкість ініціатив, тому потребують комплексного вивчення.

Питання оцінки ефективності взаємодії ОМС і НУО досліджені частково, але потребують подальшого розвитку, зокрема в контексті створення та застосування інструментів моніторингу. Відсутність чітких критеріїв і стандартів для оцінки результатів співпраці ускладнює визначення ефективності програм і проєктів, що реалізуються за участі НУО. Це питання

є важливим для подальшої оптимізації механізмів співпраці та запобігання неефективним витратам.

Особливості співпраці з НУО на рівні окремих територіальних громад поки що не знайшло повноцінного відображення у роботах вітчизняних дослідників. Спільна робота на рівні сіл, міст або районів має особливості, які потребують детального вивчення. В Україні велика кількість місцевих громад стикається з проблемами, пов'язаними з обмеженими ресурсами, а також відсутністю належної організаційної інфраструктури для ефективного співробітництва з НУО. Оцінка таких аспектів, як адаптація проектів до локальних умов, роль місцевих лідерів та активістів, є важливою для забезпечення справжньої інклюзивності та сталості спільних ініціатив.

Також зауважимо, що взаємодія ОМС з НУО часто обмежена не тільки адміністративними, але й психологічними бар'єрами, включаючи недовіру, страх втратити контроль або зміну статус-кво. Це питання залишається малодослідженим, хоча вивчення мотивації посадових осіб місцевих рад і їхніх ставлень до громадських ініціатив могло б допомогти усунути перепони для більш активного залучення НУО до управлінських процесів.

Досліджувана взаємодія має значний потенціал у контексті розвитку місцевої демократії, але питання ролі та впливу НУО на політичні процеси на місцевому рівні залишається малодослідженим. Як НУО можуть стимулювати участь громадян у прийнятті рішень, впливати на політику місцевої влади та допомагати в розвитку демократичних практик – ці питання потребують ширшого теоретичного опрацювання.

Існує недостатньо досліджень щодо того, як НУО можуть впроваджувати інноваційні підходи в місцеве управління, зокрема в сфері цифровізації, екоінновацій чи соціальних послуг. Використання новітніх технологій та моделей управління може сприяти підвищенню ефективності місцевих рад та розвитку громади, але ці аспекти потребують додаткового дослідження.

Загалом можемо говорити про перепони взаємодії НУО із структурами у сфері публічного управління, які пов'язані із недоліками функціонування самої державно-владної системи. Адже, як зазначає А. Мунько, «неправильно масштабована, нездатна вирішувати проблеми, долати транснаціональні виклики, встигати за темпами прискорення, впоратися з високими рівнями різноманітності інструментів, перевантажена застаріла політична технологія розвалюється, тому владно-політичні структури доведеться фундаментально перебудувати відповідно до потреб сучасності» [24, с. 48].

Загалом «виділяють чотири поступові рівні співпраці між державними і громадськими структурами: інформування, консультування, діалог, партнерство» [56, с. 68]. Така взаємодія характеризується такими ознаками, як «встановлення зв'язку між суб'єктами; погодженість заходів із метою, місцем, часом, методами; спільність завдань та функцій, які виконують суб'єкти; становище суб'єктів в ієрархії влади; наявність нормативної бази» [6].

Узагальнюючи наявні дослідження сформулюємо принципи взаємодії ОМС, а саме місцевих рад з НУО, є важливими для забезпечення ефективного управління на місцевому рівні, розвитку громадянського суспільства та забезпечення сталого розвитку територіальних громад. Взаємодія між цими суб'єктами повинна базуватися на ряді основоположних принципів, які визначають форми, методи та межі співпраці:

- партнерства (взаємодія повинна базуватися на засадах партнерства, де обидві сторони (місцеві ради і НУО) виступають як рівноправні партнери, що сприяють досягненню спільних цілей, що забезпечує ефективний обмін інформацією, ідеями та ресурсами, а також спільне вирішення проблем громади);

- прозорості (важливо, щоб взаємодія була відкритою для громадськості, що включає доступ до інформації про хід реалізації спільних проектів, їх результати та фінансування, а прозорість сприяє підвищенню

довіри між органами місцевого самоврядування та НУО, а також зменшує ризики корупційних проявів [62]);

– підзвітності (кожна зі сторін повинна бути підзвітною за свої дії та рішення, тобто ОМС повинні звітувати перед громадою про результати взаємодії з НУО, а НУО – перед ОМС та іншими зацікавленими сторонами за використання ресурсів та досягнуті результати);

– ефективності (спільні ініціативи повинні бути спрямовані на досягнення конкретних результатів у розвитку громади – ОМС мають надавати НУО необхідну підтримку для реалізації проєктів, водночас оцінюючи їх ефективність та результати);

– інклюзивності (взаємодія повинна забезпечувати участь різних соціальних груп, у тому числі вразливих верств населення, місцеві ради повинні активно взаємодіяти з НУО, що представляють інтереси різних громадських груп і надають підтримку найбільш уразливим верствам населення [27, с. 14]);

– правової обґрунтованості (взаємодія повинна ґрунтуватися на чітко визначених правових нормах, які забезпечують не тільки права і свободи НУО, а й стабільність та передбачуваність співпраці, що важливо для уникнення правових суперечностей та зловживань);

– інноваційності (місцеві ради повинні активно підтримувати інноваційні ініціативи НУО, які сприяють розвитку нових методів управління, удосконаленню соціальних програм та вирішенню соціальних проблем, що допомагає впроваджувати нові підходи до розвитку громад);

– сталості (спільні проєкти та ініціативи повинні мати на меті довгостроковий ефект, що забезпечує сталий розвиток місцевих громад, що передбачає не тільки короткострокову допомогу, а й створення умов для самостійного розвитку громади в майбутньому).

Повномасштабна війна з РФ кардинально змінила характер взаємовідносин нашого суспільства та владний сектор. Науковці зауважують, що на зараз відбувається формування так званої нової суспільної угоди. У

цьому контексті доцільно доповнити принципи взаємодії ОМС та НУО такими специфічними, як: «справедливість; самореалізація; самоповага та взаємна повага; недомінування, співволодіння та співуправління; баланс прав та обов'язків» [23, с. 89-90].

Сукупно врахування наведених принципів, на нашу думку, дозволить створити ефективну та взаємовигідну модель співпраці місцевих рад і НУО, що сприяє розвитку демократичних процесів на місцевому рівні, посиленню соціальної згуртованості та підтримці стійкого розвитку громад.

Таким чином, для комплексного розуміння та розвитку ефективної взаємодії місцевих рад з НУО в Україні необхідно поглиблене дослідження вказаних вище аспектів. А сформульовані принципи взаємодії можуть значно сприяти оптимізації існуючих механізмів співпраці, а також підтримці розвитку демократичного процесу та громадянського суспільства на місцевому рівні.

Спираючись на класичну методологію дослідження у сфері публічного управління та адміністрування, вважаємо, що процес розвитку теоретичної бази питання взаємодії ОМС і НУО доцільно розпочати із окреслення концептуальних засад, які повинні відображати специфіку місцевого рівня співпраці. У основу, за нашим баченням, покладаються принципи взаємодії, наведені вище з подальшим їх доповненням залежно від перманентних змін в оточуючому середовищі.

Далі концептуальні засади потрібно конкретизувати набором актуальних інструментів реалізації взаємодії із урахуванням передового світового досвіду та найкращих для адаптації на національному рівні досвіду країн ЄС, що надзвичайно важливо із огляду на євроінтеграційний вектор руху України.

Ми говоримо саме про необхідність концептуалізації взаємодії НУО із владними суб'єктами на локальному рівні, адже проведені дослідження теоретичних доробків засвідчили досить ґрунтовну концептуальну основу питання взаємодії НУО з органами влади загалом без урахування специфіки

місцевого самоврядування. І, безумовно, необхідно концептуальні рамки формувати навколо умов воєнного стану як основної причини гуманітарної кризи в Україні та на перспективу – повоєнного відновлення наших територій і їх майбутнього сталого розвитку.

1.3. Організаційно-правові механізми взаємодії органів місцевого самоврядування з неурядовими організаціями в Україні

Взаємодія ОМС з НУО є ключовим елементом у забезпеченні демократичного управління, залучення громадськості до прийняття рішень і реалізації соціально значущих проєктів. Цей процес регулюється Конституцією України, законами «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про громадські об'єднання», «Про доступ до публічної інформації», а також низкою підзаконних нормативних актів.

Охарактеризуємо основні механізми досліджуваної взаємодії.

Залучення місцевими радами НУО до розробки та ухвалення рішень. Відповідно до статті 26 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» [40], ОМС мають право ініціювати співпрацю з НУО для вирішення місцевих проблем. Це здійснюється через:

- проведення громадських слухань;
- створення консультативно-дорадчих органів;
- обговорення місцевих програм розвитку.

У свою чергу, положення Закону України «Про доступ до публічної інформації» зобов'язує ОМС забезпечувати прозорість процесу ухвалення рішень, що створює передумови для активної участі НУО.

Фінансова підтримка НУО з боку місцевих рад. ОМС можуть надавати фінансову підтримку НУО для реалізації проєктів, які відповідають пріоритетам місцевих громад. Це регулюється Бюджетним кодексом України та відповідними рішеннями місцевих рад. Основні механізми включають:

- виділення грантів;

- замовлення соціальних послуг;
- фінансування участі НУО в конкурсах проєктів.

Державно-приватне партнерство. Взаємодія місцевих рад з НУО може здійснюватися через моделі державно-приватного партнерства. Закон України «Про державно-приватне партнерство» [35] передбачає можливість залучення громадських організацій до реалізації спільних ініціатив у сфері освіти, охорони здоров'я, соціального захисту та екології.

Інформаційна взаємодія. ОМС зобов'язані забезпечувати доступ НУО до інформації про свою діяльність [37], включаючи публікацію звітів про використання бюджетних коштів; інформування про громадські заходи, конкурси проєктів, грантові програми; створення умов для консультацій із громадськістю.

Спільна реалізація проєктів. НУО можуть стати виконавцями місцевих програм або партнерами у реалізації соціально важливих ініціатив. Це стосується сфер освіти, охорони здоров'я, допомоги вразливим групам населення, розвитку інфраструктури та екології.

Участь у місцевих громадських радах. Кабінетом Міністрів України регламентовано діяльність громадських рад при органах виконавчої влади [38]. Такі ради можуть створюватися й при ОМС для залучення НУО до консультацій з важливих питань місцевого розвитку.

Якісна реалізація всебічної взаємодії місцевих рад із НУО має багато переваг, серед яких акцентуємо уваги таких, як:

- підвищення ефективності управління, адже залучення НУО дозволяє ОМС отримувати додаткові ідеї, ресурси та експертну підтримку, що сприяє розв'язанню складних соціальних проблем;
- прозорість і підзвітність через участь НУО у процесі прийняття рішень ОМС, сприяючи довірі з боку громади;
- мобілізація ресурсів, тому що завдяки партнерству з НУО, місцеві ради можуть залучати додаткове фінансування, зокрема міжнародну технічну допомогу, для реалізації проєктів розвитку;

– розширення участі громадян, де НУО виступають посередниками між громадою та місцевою владою, забезпечуючи активніше включення населення в управлінські процеси.

Водночас аналіз механізмів взаємодії ОМС з НУО в Україні та відповідного нормативно-правового підґрунтя вказує на низку недоліків та викликів, а саме:

– брак фінансування у місцевих бюджетах, що може обмежувати можливості підтримки НУО;

– низький рівень довіри між ОМС та НУО через недостатню прозорість або відсутність діалогу (не повсюдно, але в багатьох випадках);

– недостатня правова визначеність, адже законодавство містить загальні положення, які не завжди конкретизують механізми співпраці, що ускладнює їхнє практичне застосування;

– бюрократичні перешкоди, які наявні в процедурах доступу НУО до участі в програмах або конкурсі проектів можуть через їх надмірну складність, що знижує їхню ефективність.

Окремо варто дослідити міжнародну технічну допомогу як спосіб взаємодії влади та НУО і є важливим інструментом підтримки реформ, підвищення інституційної спроможності та розвитку ключових секторів економіки України. Процес отримання та використання такої допомоги регулюється рядом нормативно-правових актів, зокрема Законом України «Про режим іноземного інвестування» [42], Податковим кодексом України [28], Митним кодексом України [20]; постановою Кабінету Міністрів України «Про створення єдиної системи залучення, використання та моніторингу міжнародної технічної допомоги» [43].

Надання міжнародної технічної допомоги в Україні здійснюється відповідно до міжнародних договорів, укладених між Україною та країнами-донорами або міжнародними організаціями. Такими договорами визначаються обсяги, напрями використання, умови та принципи надання допомоги.

Усі проекти та програми підлягають обов'язковій реєстрації в Міністерстві економіки України. Реєстрація дозволяє офіційно визнати проект частиною національної системи МТД та отримати відповідні пільги.

Відповідно до Податкового та Митного кодексів України, майно, що надходить у рамках міжнародної технічної допомоги, звільняється від сплати податку на додану вартість та митних зборів (обладнання, матеріали, техніку та інші ресурси, передбачені програмами).

Процеси реалізації проектів контролюються органами публічної влади та донорами. Відповідальні організації-реципієнти зобов'язані подавати звіти про досягнення цілей проектів, використання коштів та виконання умов договорів. Центральним органом виконавчої влади, що координує діяльність у сфері МТД, є Міністерство економіки України. Воно забезпечує реєстрацію проектів, моніторинг їх виконання та зв'язок між донорами і реципієнтами.

Основними напрямками надання міжнародної технічної допомоги є: «підвищення рівня ядерної та радіаційної безпеки, захист держави та громадян; перетворення об'єкта Укриття (ЧАЕС) на екологічно безпечну систему та охорона навколишнього середовища; удосконалення регуляторної політики, поліпшення інвестиційного клімату, розвиток підприємництва та конкуренції на внутрішньому ринку; розвиток фінансового ринку та банківського сектору; розвиток сільськогосподарського сектору; охорона здоров'я та соціальний захист населення; розвиток освіти, науки, культури та туризму; модернізація муніципальної інфраструктури та транспорту; розвиток громадянського суспільства, місцевого самоврядування, забезпечення верховенства права, боротьба з корупцією, підтримка ЗМІ, регіональний розвиток» [8]. З початком повномасштабного вторгнення додаються напрями відновлення пошкоджених внаслідок атак РФ об'єктів і територій, їх модернізація, посилення стійкості та захисту критичної інфраструктури тощо.

Переваги міжнародної технічної допомоги:

- є важливим джерелом ресурсів для впровадження реформ у сферах управління, економіки, соціальної політики, екології та правосуддя;

- донорські програми включають навчання, тренінги, обмін досвідом та впровадження сучасних технологій, що сприяє професійному розвитку українських фахівців;

- завдяки пільгам, передбаченим законодавством, а також донорському фінансуванню, реалізація проектів не створює значного тягаря на державний бюджет;

- участь у таких проектах зміцнює міжнародні партнерства та підвищує рівень довіри до України на світовій арені.

Водночас наявні недоліки та проблеми у механізмах отримання міжнародної технічної допомоги:

- процес реєстрації та узгодження проектів є складним і часто займає значний час, що уповільнює реалізацію програм, особливо в кризових умовах;

- допомога часто концентрується на окремих секторах або регіонах, залишаючи поза увагою менш пріоритетні, але важливі напрями;

- незважаючи на існування механізмів моніторингу, трапляються випадки нецільового використання коштів або недостатнього контролю за виконанням проектів;

- умови деяких проектів можуть передбачати зовнішній вплив на визначення пріоритетів, що іноді не відповідає стратегічним інтересам України.

Відповідно для підвищення ефективності реалізації проектів міжнародної технічної допомоги необхідно насамперед спростити процедури реєстрації шляхом впровадження електронного документообігу та оптимізація адміністративних процесів, а також скорочення кількості погоджувальних інстанцій та усунення дублювання функцій різних органів; підвищити прозорість, розробивши ефективні механізми громадського моніторингу та незалежного аудиту проектів; сформувавати чітку стратегію

використання міжнародної технічної допомоги для рівномірного розподілу ресурсів між регіонами та секторами.

Удосконалення законодавства та практик управління міжнародною технічною допомогою сприятиме не лише ефективному використанню наданих ресурсів, але й зміцненню позицій України як надійного партнера на світовій арені.

Іншим особливим напрямом взаємодії ОМС і НУО є гуманітарна допомога як важливий інструмент подолання кризових ситуацій в Україні, зокрема під час збройних конфліктів, природних катастроф або соціально-економічних потрясінь. В Україні механізм отримання гуманітарної допомоги регулюється низкою законодавчих актів, зокрема Законом України «Про гуманітарну допомогу» [34] та відповідними підзаконними нормативно-правовими актами. Розглянемо ключові особливості цього процесу, а також його переваги та недоліки.

Згідно з українським законодавством, гуманітарна допомога – це «цільова адресна допомога, що надається фізичним або юридичним особам на безоплатній основі для забезпечення їхніх базових потреб. Вона може включати продовольство, медичні засоби, речі першої необхідності, обладнання тощо» [34].

Для отримання пільг під час ввезення в Україну або розповсюдження, вантаж має бути офіційно визнаний гуманітарною допомогою. Цей статус надається відповідними органами влади, такими як Міністерство соціальної політики України. Подання заявки вимагає надання документів, які підтверджують призначення вантажу. Вантажі, визнані гуманітарною допомогою, звільняються від митних зборів, податку на додану вартість та інших податків. Це значно полегшує процес ввезення таких товарів в Україну. Розподіл гуманітарної допомоги регулюється чіткими правилами, спрямованими на запобігання зловживанням. Організації-отримувачі зобов'язані звітувати про використання отриманих ресурсів. До процесу залучені як державні органи (Міністерство соціальної політики, митні

органи), так і громадські організації, волонтерські рухи та міжнародні донори.

На разі національне законодавство створює механізми, які мінімізують ризик корупції або нецільового використання допомоги. Вимоги до звітності та контролю сприяють підвищенню довіри донорів до України. Звільнення від податків та митних зборів заохочує міжнародні організації до співпраці з українськими партнерами. А чіткі правила щодо розподілу гуманітарної допомоги забезпечують її надходження саме тим, хто найбільше цього потребує.

Також наголосимо на недоліках системи гуманітарної допомоги в Україні:

- визнання вантажу гуманітарною допомогою вимагає значного часу та зусиль через складні бюрократичні процедури, що може затримувати надання допомоги у критичних ситуаціях;

- незважаючи на контроль, існують випадки зловживань, особливо на місцевому рівні, що може включати нецільове використання допомоги або її привласнення;

- малі волонтерські організації часто стикаються з труднощами у процедурному оформленні допомоги через відсутність ресурсів або досвіду.

Тобто бачимо, що українська система законодавчого регулювання гуманітарної допомоги має як сильні, так і слабкі сторони. Вона забезпечує належний контроль та прозорість, однак потребує спрощення процедур для оперативного реагування на кризові ситуації. Разом із тим пропонуємо відповідні кроки щодо удосконалення, як-от цифровізація процесів, зменшення адміністративного навантаження та створення навчальних програм для волонтерів та місцевих органів влади. Це дозволить підвищити ефективність отримання та розподілу гуманітарної допомоги, що є критично важливим для забезпечення соціальної стабільності в Україні.

Також звертаємо увагу на шляхи максимізації позитивних результатів залучення НУО до надання соціальних послуг на основі досвіду європейських країн, зокрема:

- налагодження та посилення міжсекторальної співпраці між неурядовим сектором, місцевою та національною владою, щоб діяльність НУО у сфері надання соціальних послуг візуалізувалась та відповідала чинним стандартам;

- інтеграція НУО в систему надання соціальних послуг повинна здійснюватися на умовах партнерства та доповнення, а не заміни та необґрунтованого дублювання;

- надання організаційної та фінансової підтримки НУО не лише від міжнародних донорів, а й від місцевих рад [16].

Підсумовуючи робимо висновок про те, що взаємодія між ОМС та НУО є важливим інструментом розвитку місцевих громад, задля покращення якої необхідно втілити в життя такі заходи, які ми узагальнили на основі попереднього аналізу недоліків організаційно-правових механізмів взаємодії:

- розробити чіткі механізми залучення НУО до процесу ухвалення рішень;

- запровадити прозорі процедури розподілу фінансування;

- розвивати навчальні програми для представників ОМС і НУО щодо партнерської роботи;

- сприяти цифровізації процесів комунікації та звітності.

Висновки до розділу 1

1. Проблеми в трактуванні поняття «неурядові організації» в Україні виникають через низку причин, які мають як теоретичний, так і практичний характер. Насамперед, на концептуальному рівні спостерігається відсутність єдиного визначення, що ускладнює розуміння сутності НУО та їхньої ролі в суспільстві. В різних правових і політичних контекстах термін може

трактуватися по-різному, що призводить до плутанини та суперечливих підходів до регулювання їх діяльності. Додатково, поняття НУО нерідко стигматизується або сприймається через призму політичних упереджень, особливо якщо діяльність таких організацій стосується чутливих питань, як-от боротьба з корупцією чи захист прав людини.

2. На практиці проявляються складнощі юридичної реєстрації та ведення діяльності, де НУО можуть зіштовхуватися з бюрократичними перепонами та недостатньо сприятливим законодавчим середовищем. Додатково, суспільне сприйняття НУО також варіюється залежно від рівня інформованості громадян, і часом їх діяльність неправильно асоціюється лише з грантовими ініціативами чи залежністю від іноземного фінансування. Це може знижувати довіру до організацій, що значно ускладнює їхню взаємодію як із владою, так і з громадою. Сукупність цих факторів обмежує можливості НУО ефективно реалізовувати свої завдання та сприяти розвитку громадянського суспільства.

3. НУО в Україні стикаються з низкою серйозних викликів. Багато з них залишаються залежними від фінансування міжнародних донорів, що робить їх діяльність нестабільною та вразливою до змін у світовій політичній та економічній ситуації. Окрім того, НУО часто зіштовхуються з бюрократичними перешкодами та браком підтримки з боку державних структур, що ускладнює їхню роботу. Особливе занепокоєння викликає ризик політичного тиску, якому піддаються організації, що займаються чутливими темами, наприклад, боротьбою з корупцією чи моніторингом діяльності влади. Ці проблеми значно обмежують можливості громадянського суспільства та створюють серйозні перешкоди для реалізації його ініціатив.

4. Запропоновані кроки дозволять підвищити ефективність спільної діяльності, залучити НУО до управлінських процесів і сприяти сталому розвитку на місцевому рівні. В умовах війни, коли місцеві ради об'єктивно

не можуть повноцінно реалізувати той обсяг повноважень, який на разі на них покладений, саме розвиток механізмів взаємодії з НУО на засадах всебічного партнерства дозволить більш оперативно та якісно розв'язувати проблеми місцевого значення різного масштабу на значимості.

РОЗДІЛ 2

РОЛЬ НЕУРЯДОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У ПОДОЛАННІ НАСЛІДКІВ ГУМАНІТАРНОЇ КРИЗИ В УМОВАХ ВІЙНИ

2.1. Гуманітарна криза в Україні та роль неурядових організацій щодо подолання її наслідків

Гуманітарна криза – це складне соціально-політичне явище, що виникає внаслідок різкого порушення умов життєдіяльності значної частини населення через природні катаклізми, збройні конфлікти, епідемії або економічні потрясіння. У науковій літературі це поняття трактується як стан суспільства, коли внутрішні механізми захисту, соціальна інфраструктура та інститути держави не можуть ефективно забезпечувати базові потреби людей.

Згідно з сучасними дослідженнями, гуманітарна криза характеризується кількома основними параметрами:

- деградація соціальної інфраструктури;
- підвищення уразливості населення;
- етичний вимір реагування;
- транснаціональні наслідки;
- інтегральна характеристика.

Гуманітарні кризи часто супроводжуються руйнуванням основних систем підтримки життєдіяльності, таких як охорона здоров'я, постачання їжі та води, транспортні мережі. Наприклад, зарубіжний дослідник Х. Слім наголошує, що такі кризи створюють умови, коли наявні інститути стають неспроможними відповідати на зростаючі виклики, що веде до масштабного погіршення якості життя [70]. У свою чергу, А. Бетс зазначає, що гуманітарні кризи найбільше впливають на групи, які вже перебувають у вразливому становищі, зокрема на біженців, дітей, жінок, представників меншин. Криза посилює їхню соціальну ізоляцію та робить їх ще більш залежними від

зовнішньої допомоги [64]. Водночас М. Андерсон наголошує на важливості обережного підходу до надання гуманітарної допомоги, щоб уникнути випадкового поглиблення конфлікту або створення тривалих залежностей у постраждалих регіонах. Гуманітарні кризи ставлять перед міжнародною спільнотою питання не лише про ефективність допомоги, але й про моральну відповідальність [63].

Як доводить колектив науковців, сучасні кризи рідко обмежуються територією однієї держави. Конфлікти, природні катастрофи чи економічні потрясіння мають транскордонний ефект, наприклад, викликаючи міграційні хвилі або поширення інфекційних хвороб [71].

Унікальність гуманітарних криз полягає в їхньому комплексному характері, що потребує багатовекторного підходу до аналізу та вирішення. Важливо зазначити, що кризи цього типу часто є не лише наслідком конкретних подій, а й відображенням системних проблем, таких як слабкість державного управління, нерівність у розподілі ресурсів або хронічне нехтування правами людини.

Тобто бачимо, що гуманітарна криза є не просто станом надзвичайної ситуації, а викликом для глобального суспільства, що вимагає інтеграції зусиль різних секторів – державних інституцій, міжнародних організацій, приватних структур та громадянського суспільства. Її ефективне подолання залежить не тільки від швидкості реагування, але й від стратегічного підходу до вирішення причин, що призводять до таких явищ.

Гуманітарна криза в Україні, яка виникла внаслідок повномасштабної війни з Росією, що розпочалася 24 лютого 2022 року, є одним із наймасштабніших гуманітарних викликів сучасності. Її глибина та динаміка обумовлені безпрецедентним рівнем руйнувань, вимушеним переміщенням мільйонів людей, системним порушенням прав людини та зростаючою вразливістю соціально-економічної інфраструктури.

Прослідкуємо ретроспективу розвитку гуманітарної кризи, виокремивши основні її етапи (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Етапи розвитку гуманітарної кризи в Україні за період
повномасштабного вторгнення РФ

Назва та період	Характеристика етапу
Початковий етап: лютий-березень 2022 року	Початок війни супроводжувався масованими атаками на українські міста, що спричинило катастрофічні гуманітарні наслідки. У перші тижні війни відбулися руйнування житлових кварталів, лікарень, шкіл та об'єктів критичної інфраструктури, зокрема електростанцій та водопостачальних систем. Мільйони українців були змушені залишити свої домівки, що викликало найбільшу хвилю біженців у Європі з часів Другої світової війни. Вже до кінця березня понад 4 мільйони людей перетнули кордон України, а близько 6,5 млн осіб стали внутрішньо переміщеними особами [49].
Системне поглиблення: квітень-грудень 2022 року	РФ зосередилася на спробах захоплення Сходу та Півдня України. Цей період позначився блокадою Маріуполя, масовими обстрілами енергетичної інфраструктури та гуманітарними катастрофами в окупованих регіонах. Доступ до їжі, води, медикаментів та базових послуг був критично обмеженим. Світові гуманітарні організації, такі як Червоний Хрест та ООН, намагалися доставляти допомогу, але російська агресія часто унеможливлювала це.
Техногенний гуманітарний виклик: зимовий період 2022–2023 років	Після масових атак на енергосистему України у жовтні-грудні 2022 року значна частина населення залишалася без тепла, світла та води. В умовах зими це стало серйозною гуманітарною проблемою. Зокрема, міста на лінії фронту, як Бахмут, Соледар та Авдіївка, перетворилися на зони повного руйнування.
Поточний етап гуманітарної кризи: 2024 рік	На 2024 рік гуманітарна криза в Україні залишається складною та багатовимірною. Вона характеризується такими аспектами, масове переміщення населення, зруйнована інфраструктура, психологічні та соціальні наслідки.

Прим.: складено автором

За останніми даними, близько 5 млн людей перебувають за межами країни, а ще 6 млн залишаються внутрішньо переміщеними. Попри зусилля уряду та міжнародних організацій, багато людей не мають стабільного житла, доступу до освіти чи медичних послуг [49, с. 67]. Понад 40% житлового фонду в постраждалих регіонах зазнало значних пошкоджень або повністю зруйноване [49, с. 21]. Енергетична система, хоч і була частково відновлена, залишається вразливою до подальших атак [50, с. 30]. Масштабний стрес, пережитий українцями, спричинив хвилю психологічних проблем. Втрата близьких, руйнування соціальних зв'язків та невизначеність майбутнього

впливають на колективну психіку. За даними МОЗ України, потреба у психологічній підтримці та психіатричному лікуванні зростає в кілька разів.

Економіка України суттєво постраждала. Значна частина промислових потужностей у східних і південних регіонах знищена, а ВВП країни скоротився на понад 30% у 2022 році [51, с. 131; 2; 67]. «За підсумками 2022 року сума дефіциту державного бюджету зростає 914,7 млрд грн (17,6% від ВВП) [65]; сукупний державний борг – 4072,6 млрд грн або 111,38 млрд дол. США, в тому числі зовнішній борг – 2611 млрд грн (64,1% від сукупного боргу); внутрішній борг – 1462 млрд грн (35,9% від сукупного боргу). Гарантований державою борг становив 357,7 млрд грн (8,8%)» [22, с. 168]. Це створює додатковий тиск на гуманітарну ситуацію.

Україна стикається з унікальною гуманітарною кризою, оскільки вона відбувається у високотехнологічній державі, яка інтегрована у глобальну економіку та міжнародну політичну систему. Це зумовило широкий міжнародний резонанс і безпрецедентний рівень підтримки з боку країн Заходу. Водночас криза має тривалий характер, і навіть після завершення бойових дій країна потребуватиме десятиліть для відновлення інфраструктури, реінтеграції внутрішньо переміщених осіб та лікування психологічних травм.

Гуманітарна криза в Україні є викликом не лише для самої держави, але й для світового співтовариства. Її масштабність, тривалість та багатоаспектність демонструють важливість комплексного підходу до розв'язання подібних катастроф. Український досвід підкреслює, що успішне подолання кризи вимагає інтеграції військових, соціальних, економічних та гуманітарних зусиль.

В умовах повномасштабної війни, що розпочалася 24 лютого 2022 року, Україна зіткнулася з безпрецедентною гуманітарною кризою. У цьому контексті українські та міжнародні НУО відіграли ключову роль у подоланні наслідків конфлікту, забезпечуючи життєво необхідну допомогу постраждалому населенню.

Українські НУО, маючи глибоке розуміння місцевого контексту та потреб населення, стали першими реагувати на гуманітарні виклики. Їхня діяльність охоплює багато напрямів.

Насамперед, це евакуація та розміщення внутрішньо переміщених осіб (далі – ВПО). Організації забезпечували транспорт, тимчасове житло та основні засоби для існування для мільйонів ВПО. За даними Управління ООН з координації гуманітарних питань станом на вересень 2024 року гуманітарна спільнота надала принаймні один вид допомоги 7,2 млн з 8,5 млн людей, які потребували підтримки [54]. НУО, такі як «Стабілізаційний Суппорт Сервісез» та «Український Жіночий Фонд», організували логістичні операції для евакуації жінок, дітей та літніх людей із зон бойових дій. Наприклад, лише у 2023 році організація БФ «Помагаємо» допомогла евакуювати понад 30 тис. людей з Донецької області.

Надається масштабна психологічна підтримкою НУО надавали консультації та терапію для осіб, які пережили травматичні події, сприяючи їхній соціальній адаптації та відновленню. При цьому застосовувались інноваційні підходи до психологічної допомоги. Організації, наприклад «Рубікон», запустили мобільні платформи психологічної підтримки у вигляді автобусів із консультаційними пунктами, які працюють у прифронтових районах.

Забезпечуються базові потреби. Організації розподіляють продукти харчування, одяг, медикаменти та інші необхідні ресурси серед постраждалих громад.

Значний акцент робиться на захисту прав людини. «Центр громадянських свобод», що отримав Нобелівську премію миру у 2022 році, займається документуванням воєнних злочинів. Станом на 2024 рік організація задокументувала понад 30 000 випадків порушення прав людини.

Варто зазначити, що багато українських НУО адаптували свою діяльність до нових реалій війни. Згідно з дослідженням, проведеним

VoxUkraine, 73,5% організацій зберегли та напрацювали нові партнерства, а 71,5% успішно реалізовували проєкти та активності в умовах війни [3].

Безперечно, посилилась роль міжнародних НУО, таких як Міжнародний комітет Червоного Хреста, Лікарі без кордонів та інші. Серед найбільш потужних напрямів є медична допомога, фінансова й логістична підтримка.

Міжнародні організації забезпечували мобільні клініки, постачання медикаментів та навчання медичного персоналу. Організація «Лікарі без кордонів» працює у регіонах, які постраждали від обстрілів, зокрема в Харкові, Херсоні та Запоріжжі. За 2023 рік вони надали допомогу понад 250 тис. осіб, включаючи польові операції, мобільні клініки та допомогу з медикаментами.

Міжнародні донори виділили значні кошти на гуманітарні програми. За даними ОСНА, у 2024 році гуманітарна спільнота звернулася по 3,11 млрд доларів США для допомоги 8,5 млн людей в Україні. World Food Programme у 2023 році виділив 1,2 млрд дол. США на грошові виплати для 2,6 млн постраждалих українців, зокрема у зонах, де доступ до фізичної допомоги ускладнений [54].

Міжнародні НУО сприяли доставці гуманітарних вантажів у важкодоступні регіони, забезпечуючи координацію між різними учасниками процесу.

Левову частку співпраці займають програми з інтеграції біженців. У партнерстві з ЄС, Міжнародний комітет порятунку сприяв розміщенню українських біженців у Польщі, Німеччині та інших країнах. Створено понад 500 центрів інтеграції з доступом до мовних курсів, консультацій із працевлаштування та психологічної підтримки.

Відбувається реагування на кризу енергетики та житлових умов. Під час російських атак на енергетичну інфраструктуру організації, такі як «Карітас Україна», забезпечували сім'ї генераторами, теплими ковдрами,

обігрівачами. У зимовий період 2022–2023 року було передано понад 150 тис. наборів для обігріву.

Також доцільно звернути увагу й заходи, спрямовані на подолання специфічних викликів війни. Наприклад, організація Save the Children запустила програми для дітей, які втратили доступ до освіти через війну. Було створено 150 мобільних шкіл, які охопили понад 200 000 дітей.

Проілюструємо масштаби роботи НУО в Україні, спираючись на актуальні статистичні дані. Так, згідно з даними Управління ООН з координації гуманітарних питань станом на 2024 рік понад 15 млн українців отримали гуманітарну допомогу через НУО [54]. Понад 60% ВПО отримували допомогу через програми українських і міжнародних організацій. Лише у 2023 році Український Жіночий Фонд виділив гранти на суму 45 млн грн для 120 організацій, які працювали з вразливими категоріями населення [55].

Важливо підкреслити, що співпраця між українськими та міжнародними НУО була ключовою для ефективного реагування на кризу. Форум НДО в Україні, заснований восени 2022 року, об'єднав понад 100 національних та регіональних НУО, які долають наслідки гуманітарної кризи [45].

Зусилля з подолання кризи стали більш ефективними завдяки синергії між українськими та міжнародними організаціями. Для покращення координації гуманітарної допомоги у 2023 році створено «Координаційний гуманітарний форум», що об'єднав понад 120 НУО. Його діяльність дозволила збільшити прозорість у розподілі ресурсів, покращити логістику доставки допомоги в складнодоступні райони, зокрема у Бахмут та Соледар, узгодити довгострокові стратегії для вирішення кризових ситуацій.

Попри значні досягнення, НУО стикалися з численними викликами. Наведемо та обґрунтуємо деякі з них:

– фінансова нестабільність – багато організацій повідомляли про труднощі з фінансуванням, а згідно з дослідженням, проведеним UPLAN,

половина тривало діючих та майже дві третини новостворених організацій стикалися з фінансовими проблемами [31];

– брак кадрових ресурсів – значною проблемою стало "переманювання" працівників ГО міжнародними організаціями, багато з яких збільшили свою присутність в Україні під час війни. Українські НУО зазвичай не можуть запропонувати зарплату та умови праці на рівні міжнародних організацій [3].

– безпекові ризики – робота в зонах активних бойових дій ставила під загрозу життя та здоров'я працівників НУО.

Незважаючи на ці виклики, роль НУО в подоланні гуманітарної кризи в Україні є незамінною. Їхня діяльність сприяє не лише задоволенню базових потреб постраждалих, але й відновленню соціальної тканини суспільства, зміцненню довіри та солідарності серед громадян.

У майбутньому важливо забезпечити стійке фінансування, підвищити координацію між українськими та міжнародними НУО та підтримувати безпеку працівників, щоб ефективно реагувати на поточні та майбутні гуманітарні виклики.

НУО відіграють критичну роль у подоланні гуманітарної кризи в Україні. Завдяки їхньому внеску мільйони людей отримали необхідну підтримку в надскладних умовах. Водночас, розвиток ефективної співпраці між українськими та міжнародними організаціями є ключовим фактором для вирішення як поточних, так і довгострокових викликів. Успіх цього процесу залежить від забезпечення стабільного фінансування, координації дій та використання інноваційних підходів до реагування на гуманітарні потреби.

Враховуючи те, що місцеві ради максимально наближені до членів територіальних громад та, відповідно, найкраще обізнані щодо їх потреб та інтересів, то саме вони повинні стати ключовими партнерами НУО для подолання наслідків війни, зокрема підвищення рівня гуманітарної безпеки. На разі ця співпраця активно розвивається, але місцеві ради досі не

володають достатністю інструментарієм для забезпечення максимальної ефективності такої взаємодії.

2.2. Сучасний стан взаємодії місцевих рад з неурядовими організаціями (на прикладі Великомихайлівської сільської ради Снеліниківського району Дніпропетровської області)

Великомихайлівська сільська територіальна громада розташована у південно-східній частині Дніпропетровської області, межує із Донецькою та Запорізькою областями. До складу сільської ради входить 16 населених пунктів, чисельність населення станом на 01.01.2024 року становить 3695 осіб.

На території громади функціонує 2 заклади загальної середньої освіти, які забезпечують здобуття повної загальної середньої освіти та базової загальної середньої освіти та 1 заклад дошкільної освіти.

Із 13 травня 2022 року і станом на тепер відповідно до наказу Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України Великомихайлівська сільська рада внесена до «переліку територіальних громад, що розташовані в районі проведення воєнних (бойових) дій» [39].

З травня 2022 року по серпень 2022 року територія громади піддавалася масованим ракетним обстрілам. Постійно перебуває під обстрілами важкої артилерії. В результаті чого будівлі та житлові будинки зазнали руйнувань та частина з них знищені повністю. Знищено три житлові будинки, пошкоджено 95 житлових будинків, із них 1 багатоквартирний будинок (3 квартири). Зруйновані комунальні заклади (Березівська гімназія, Березівський сільський будинок культури та Березівська сільська бібліотека). Пошкоджені адмінбудівля Березівського старостинського округу, Великомихайлівський ліцей, Великомихайлівський сільський будинок культури, Великомихайлівський заклад дошкільної освіти (ясла-садок)

«Ясочка», Березівська та Великомихайлівська амбулаторії загальної практики сімейної медицини.

Будівля Березівської гімназії в зв'язку з збройною агресією РФ зруйнована внаслідок ракетного обстрілу, будівлі Великомихайлівського ліцею та Великомихайлівського ЗДО (ясла-садок) «Ясочка» постраждали від обстрілів і потребують ремонту. Також у громаді є заклади культури та історико-краєзнавчий музей. Від ракетних обстрілів повністю зруйновано будівлю Березівського сільського будинку культури та Березівської сільської бібліотеки, пошкоджено будівлю Великомихайлівського сільського будинку культури. У громаді функціонує 2 амбулаторії загальної практики сімейної медицини, які також пошкоджені внаслідок збройної агресії РФ

Знищено 2 складських приміщення приватних підприємств-сільгоспвиробників (с. Великомихайлівка). Пошкоджено 10 сільгоспскладів у селах Великомихайлівка, Январське, Березове, Калинівське, Тернове. Зазнали пошкоджень 4 магазини приватних підприємців.

На превеликий жаль, за час повномасштабного вторгнення на території сільської ради загинуло 4 жителі громади, в тому числі 1 дитина.

Починаючи з 2022 року у Великомихайлівській громаді налічується понад 200 пошкоджень. Узагальнену інформацію наведено в табл. 2.2.

Великомихайлівська сільська рада тісно співпрацює різними НУО, українськими та міжнародними, щодо подолання наслідків війни, зокрема гуманітарної кризи.

Зокрема, ведеться активна співпраця з Чеською благодійною організацією «Людина в біді», у рамках якої для громади надано гуманітарну допомогу у вигляді продуктових наборів, засобів гігієни, непродуктових товарів та грошових виплат.

Загальна характеристика Великомихайлівської сільської ради із
урахуванням наслідків війни з РФ

Область	Дніпропетровська	
Район	Синельниківський	(Покровський)
Громада	Великомихайлівська	
Тип громади	сільська	
Голова громади, контакти	Фісак Євгеній Вікторович, (+380674932261)	
Кількість старостатів	1 (Березівський старостинський округ)	Включає в себе 7 населених пунктів
Кількість населених пунктів	16	
Кількість населення	3695 (зареєстровані)	По факту 2000 (але дана кількість коливається кожного місяця)
Кількість ВПО	250 (кількість 18+, діти не включені)	Кількість коливається кожного місяця у зв'язку з міграцією.
Кількість тих, хто виїжджав та повернувся	20-30 осіб (коливається кожного місяця, сталого числа немає)	
Кількість постраждалих від обстрілів	218(згідно актів комісійного обстеження)	Кількість може змінюватися у зв'язку з воєнними діями
Кількість людей 65+	605 (по факту)	
Кількість людей з інвалідністю	150(по факту)	Кількість може змінюватись у зв'язку з міграцією та смерністю населення
Чи працюють мережеві магазини?	29	
Чи працює банківська мережа, банкомати?	відсутні	
Укрпошта	53621, с. Великомихайлівка, вул. Шевченка, 6	
Які гуманітарні організації працюють в громаді?	«Наша справа Україна», «Проліска», «Людина в біді», «Право на захист», «Acted», «Handicap International-Humanity & Inclusion», «Solidarites International», «Янголи Спасіння».	Перелік невичерпний
Яка ситуація з опаленням? Кількість НН з підним опалення?	9 населених пунктів газифіковані, у 7 інших – газ відсутній. Опалення дровами – 372, опалення газом – 1383.	Кількість вказана орієнтовно.

Для жителів громади, чиї будинки та майно зазнали пошкоджень, за рахунок благодійної організації було надано гуманітарну допомогу у вигляді будівельних матеріалів (ОСБ-плити, піна монтажна, цвяхи, плівка, гідробар'єр, утеплювач для покрівлі, тощо), а також портативні газові плити та балони до них, печі-буржуйки. У рамках програми надання грошової допомоги від Чеської благодійної організації «Людина в біді» для найбільш вразливих верств населення із 15 березня 2023 року по 15 квітня 2023 року було здійснено реєстрацію ВПО та жителів громади.

Громада активно приймає ВПО (табл. 2.3) та відповідно забезпечення їхніх потреб стало викликом для місцевої ради, який долається зокрема шляхом тісної взаємодії з НУО.

Таблиця 2.3

Статистика населення Великомихайлівської громади, у тому числі ВПО

Назва населеного пункту	Кількість осіб станом на вересень 2023 р.			Кількість осіб станом на вересень 2024 р.		
	Всього	ВПО	Пенсіонери віком більше 60 років	Всього	ВПО	Пенсіонери віком більше 60 років
с.Маліївка	27	4	12	21	4	12
с. Соснівка	52	2	14	42	2	14
с. Январське	110	6	43	102	6	43
с. Новоселівка	121	28	43	112	28	43
с. Вороне	5	3	3	7	3	3
с. Лісне	16	3	3	27	23	12
с. Орестопіль	289	43	81	290	34	116
с. Великомихайлівка	978	126	361	934	118	416
с. Тернове	125	2	41	130	2	73
с. Запорізьке	20	0	4	9	0	4
с. Новомиколаївка	47	5	18	44	4	25
с. Калинівське	78	9	31	84	4	40
с. Березове	227	22	82	213	13	114
Великомихайлівська територія	1598	210	736	1535	218	659
Березівський старостинський округ.	497	38	176	483	23	256
ВСЬОГО	2095	248	912	2015	241	915

Також вагому роль слід відзначити проекту міжнародної технічної допомоги «Підтримка реформи децентралізації в Україні / Програма для

України з розширення прав і можливостей на місцевому рівні, підзвітності та розвитку, що фінансується Європейським Союзом та Урядом Федеративної Республіки Німеччина через Федеральне Міністерство економічного співробітництва та розвитку Німеччини (BMZ), U-LEAD with Europe. Проект в громаді реалізується Німецьким товариством міжнародного співробітництва (GIZ) ГмбХ в Україні кількома фазами.

За період втілення проекту для Великомихайлівської громади надійшли необхідні будівельні інструменти, які стали в нагоді при відновленні пошкоджених ворогом будівель та об'єктів. Також за підтримки Дніпропетровського Регіонального офісу Програми U-LEAD з Європою Великомихайлівська громада отримала Міжнародну технічну допомогу, 2 автобуси марки Renault Master Транспорт задіяний для розвантаження гуманітарної допомоги населенню громади, потужний генератор Generator Type «PRAMAC» GDW540/FNE.

Протягом 2023 – 2024 років виконавчим комітетом Великомихайлівської сільської ради спільно з Великомихайлівським ліцеєм за підтримки U-LEAD з Європою проводилась робота по розробці робочого проекту «Реконструкція будівлі Великомихайлівського ліцею з влаштуванням укриття». Так, розробником проекту ТОВ «ельта Проектконсалт Україна» подано розроблений проект на проходження державної експертизи. 02 вересня 2024 року ліцей отримав позитивний експертний висновок робочого проекту

У рамках проекту U-LEAD with Europe. Phase II, за підтримки Регіонального офісу Програми ULEAD з Європою в Дніпропетровській області Великомихайлівській громаді Послуги з водопостачання на території Березівського старостинського округу надає КП «Березівське». Внаслідок збройної агресії рф комунальне підприємство перебуває під постійними обстрілами важкої артилерії, ракетними обстрілами, внаслідок чого зазнають значних пошкоджень частини водопровідної мережі. Задля зменшення соціальної напруги та забезпечення мешканців громади питною водою,

здійснюються відновлювальні роботи для поліпшення/нормалізації водопостачання.

Розглянемо детальніше особливості механізму міжнародної технічної допомоги від НУО на прикладі Великомихайлівської сільської ради.

Вищезазначений проєкт спрямований на розвиток спроможностей ключових учасників процесу на національному, регіональному та місцевому рівнях для подальшого впровадження децентралізації та відповідної регіональної політики в Україні, а також сприяння визначенню функцій для кожного рівня влади в окремих сферах політики.

В результаті реалізації проєкту буде відновлено об'єкти комунальної власності територіальних громад, які зазнали пошкоджень внаслідок збройної агресії РФ, що забезпечить стале функціонування установ, закладів, підприємств територіальної громади, створить умови для надання якісних послуг, покращить показники соціально-економічного розвитку уражених територіальних громад.

В умовах повномасштабного вторгнення ключовим предметом таких проєктів є відновлення територій України, які зазнали пошкоджень внаслідок військових дій, зокрема вживаються всіх необхідні заходи з метою відновлення об'єктів, які перебувають у комунальній власності відповідної територіальної громади та зазнали пошкоджень внаслідок військових дій і мають перспективу відновлення,

Проєкти впроваджуються з належною ретельністю, ефективністю, прозорістю та старанністю згідно із принципами ефективного управління та найкращих практик у відповідній сфері. При цьому ОМС як «реципієнти повинні надавати партнерам інформацію, необхідну для фінансування чи впровадження заходів, проведення перевірок, моніторингу тощо, щонайменше впродовж 5 років після закінчення проєкту» [1]. Зі свого боку міжнародні партнери забезпечують постійний моніторинг всіх запланованих заходів, включаючи виїзди в громаду, з метою ефективного і раціонального використання відновлених об'єктів.

У разі потреби реципієнт забезпечує реалізацію додаткових заходів з відновлення об'єктів комунальної власності громад, які були пошкоджені через атаки РФ, що не покриті за рахунок проекту, власним коштом та за рахунок інших засобів, не заборонених законодавством

Отримане у результаті реалізації таких проєктів майно використовується місцевими радами з метою відновлення об'єктів комунальної власності територіальних громад, які зазнали пошкоджень внаслідок атак РФ. «Це, у свою чергу, забезпечить стале функціонування установ, закладів, підприємств громади, створить умови для надання якісних послуг, покращить показники соціально-економічного розвитку уражених громад» [1].

У рамках кожного проєкту міжнародної технічної допомоги визначаються очікувані результати його реалізації. Це можуть бути:

- кількість отриманих транспортних засобів для покращення мобільності в громаді;
- кількість оновлених матеріальних цінностей;
- «кількість застосованого обладнання та інструментів для проведення робіт з відновлення об'єктів комунальної власності, благоустрою території населених пунктів громади» [1];
- кількість мешканців територіальної громади, для яких відновлено доступ до муніципальних послуг;
- інші специфічні для кожної територіальної громади показники [1].

Майно, що надається в межах проєктів міжнародної технічної допомоги для відновлення об'єктів комунальної власності відповідної територіальної громади, пошкоджених внаслідок бойових дій і які підлягають відновленню, не підлягає відчуженню чи передачі іншим суб'єктам права власності, окрім суб'єктів комунального сектору цієї громади.

Іншим напрямом співпраці Великомихайлівської сільської ради з НУО є забезпечення гуманітарною допомогою жителів громади, а особливо ВПО.

З цією метою сільська рада уклала договір з Всесвітньою Продовольчою Програмою ООН («World Food Program») для взаємної співпраці щодо координації зусиль для розповсюдження і доставки гуманітарної допомоги на території громади в межах реалізації благодійної програми «Response» («Відповідь») з надання гуманітарної допомоги цивільному населенню і соціально незахищеним верствам населення через збройну агресію на території України.

Співпраця реалізується на таких засадах:

- 1) обмін інформацією і досвідом, що є в розпорядженні партнерів, впровадження досвіду організаційно-комунікаційного забезпечення надання, отримання і розповсюдження гуманітарної допомоги у своїй діяльності;
- 2) вжиття всіх необхідних заходів для збереження конфіденційної інформації, а також персональних даних отриманих у процесі здійснення співпраці;
- 3) взаємного гарантування під час взаємодії поваги до гуманітарних принципів та кодексу поведінки відповідно до стандартів ООН;
- 4) утримування від дій, які можуть заподіяти моральну, майнову чи іншу шкоду, в тому числі нанести шкоду діловій репутації сторін;
- 5) поєднання зусиль для досягнення мети за такими напрямками:
 - об'єднання людських, зокрема волонтерських, та інших ресурсів своїх організацій;
 - визначення території розповсюдження і способу доставки гуманітарної допомоги;
 - організації надання гуманітарної допомоги цивільному населенню;
 - обміну досвідом задля оптимізації і систематизації надання гуманітарної допомоги Кінцевим бенефіціарам;
 - надання своєчасно прозорої звітності за встановленими формами і вимогами донором щодо доставленої і розповсюдження гуманітарної допомоги;
 - проведення спільних освітніх, навчальних та інших заходів та інші.

Як правило під час кожної передачі гуманітарної допомоги заповнюється бланк звіту встановленої форми, із зазначенням до нього даних, які мають бути зібрані під час видачі гуманітарної допомоги (повне ПІБ, РНОКПП (у разі відсутності, номер, серія іншого документу, що посвідчує особу), статус особи та власноручний підпис кінцевого бенефіціару або її законного представника / опікуна).

Окремо в угоді прописуються умови щодо права інтелектуальної власності, зокрема щодо права на використання назви, логотипу World Food Program на власних офіційних ресурсах (веб-сайт, соціальні мережі) виключно для інформування щодо співпраці за умови відмітки з гіперпосиланням на її відповідну соціальну мережу або веб-сайт, щоб така партнери мали технічну можливість побачити таку відмітку і ознайомитися з текстом такої публікації, де вона згадується.

Принципи співробітництва сільської ради з НУО щодо розповсюдження гуманітарної допомоги детально визначені в угоді з Відокремленим підрозділом іноземної НУО Філія «АКТЕД» (ACTED), що здійснює гуманітарні місії НУО ACTED (Франція) та міжнародної організації ІМРАСТ ініціативи (Швейцарія) в Україні, яка реалізує заходи з розробки, підтримки та впровадження заходів та проєктів з надання гуманітарної допомоги постраждалому в умовах дії воєнного стану цивільному населенню. Серед принципів такі: рівноправності, взаємної вигоди, законності, взаємодопомоги, взаємних інтересів, оперативності, гласності співробітництва, дотримання суспільних інтересів, раціональності, конфіденційності інформації, отриманої в процесі співробітництва.

У рамках цієї співпраці здійснюються заходи щодо надання необхідної гуманітарної допомоги населенню, зокрема продуктовими та гігієнічними наборами, непродовольчими товарами, грошовою допомогою, будівельними матеріалами, допомога у налагодженні водопостачання, підтримка у зимовий період тощо.

Також сільська рада співпрацює з Благодійною організацією «Мережа 100 відсотків життя. Запоріжжя» щодо здійснення благодійної діяльності в інтересах суспільства через надання допомоги, в тому числі і соціальної, громадянам, постраждалим від російської агресії, в тому числі особам, які перебувають у складних життєвих обставинах. Охоплення допомогою найбільшої кількості осіб, що постраждали від війни, забезпечення територіальної доступності всіх категорій громадян до отримання гуманітарної допомоги. Сферами співпраці є: охорона здоров'я, опіка і піклування, соціальний захист, соціальне забезпечення, соціальні послуги і подолання бідності; освіта; права людини і громадянина та основоположні свободи; стимулювання економічного росту і розвитку економіки України та її окремих регіонів та підвищення конкурентоспроможності України; подолання бідності; сприяння здійсненню державних, регіональних, місцевих та міжнародних програм, спрямованих на поліпшення соціально-економічного становища в Україні; сприяння обороноздатності та мобілізаційній готовності країни, захисту населення у надзвичайних ситуаціях мирного і воєнного стану.

Періодично сільська рада з НУО організують і проводять спільні заходи, зокрема: зустрічі, круглі столи, прес – брифінги, тренінги, семінари, конференції, навчальні програми, інформаційні, просвітницькі кампанії тощо, створюють умови для відкритого діалогу та обміну досвідом між громадянами, громадськими, благодійними організаціями та фахівцями з питань охорони здоров'я, науки, екології, прав людини, соціального забезпечення, економіки, політики, інформаційних технологій та інших сферах.

Тобто бачимо, що Великомихайлівська сільська рада активно взаємодіє з НУО щодо подолання гуманітарної кризи та інших наслідків війни. Але така взаємодія має дещо розбалансований характер і сільська рада не повною мірою використовує потенціал НУО, зокрема міжнародних. Це насамперед пов'язане з відсутністю комплексного розуміння механізмів взаємодії ОМС і

НУО, повної інформації щодо всіх потенційних партнерів-НУО, а також навичок проєктного менеджменту у працівників сільської ради.

Відповідно, з метою подолання виявлених перешкод щодо співпраці місцевих рад з НУО необхідно консолідувати у єдину концепцію основи такої взаємодії із конкретизацією інструментів, організувати єдину загальнонаціональну платформу з профілями НУО, а також систематично підвищувати кваліфікацію працівників ОМС щодо розробки та управління проєктами, у тому числі для подання міжнародним НУО.

Висновки до розділу 2

1. Гуманітарна криза в Україні, спричинена війною, є однією з найбільших у сучасному світі. Вона характеризується масовим переміщенням людей, руйнуванням інфраструктури, порушенням прав людини та зростаючою вразливістю населення. З початку війни мільйони людей стали біженцями або ВПО. Війна призвела до економічної катастрофи та серйозних гуманітарних проблем, зокрема у сфері охорони здоров'я та енергетики. Однак, попри допомогу урядів і міжнародних організацій, ситуація залишається складною, і для її подолання потрібні комплексні зусилля на рівні держави та міжнародної спільноти.

2. НУО відіграють ключову роль у подоланні гуманітарної кризи в Україні, надаючи оперативну допомогу постраждалому населенню. Вони активно працюють над евакуацією та розміщенням ВПО, забезпечують психологічну підтримку, а також доставляють необхідні ресурси, такі як продукти харчування, медикаменти та одяг. НУО, як українські, так і міжнародні, адаптувались до нових умов війни, зміцнюючи партнерства та координуючи свої зусилля. Спільно з урядом та міжнародними організаціями вони забезпечують захист прав людини, підтримку у відновленні освіти для дітей, а також допомагають у вирішенні проблем енергетики та житлових умов. Однак, ці організації стикаються з численними викликами, зокрема

фінансовою нестабільністю та кадровими проблемами, що ускладнюють їхню роботу в умовах війни.

3. Досвід Великомихайлівської сільської ради свідчить, що попри успішні досягнення, співпраця з ОМС з НУО має певні проблеми, зокрема в аспекті повного використання потенціалу НУО через недостатнє розуміння механізмів взаємодії та обмежену кваліфікацію працівників місцевих рад. Для ефективнішої реалізації гуманітарних проєктів необхідно вдосконалити управлінські навички, створити єдину національну платформу для співпраці з НУО та забезпечити постійну кваліфікацію працівників ОМС.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ВЗАЄМОДІЇ МІСЦЕВИХ РАД З НЕУРЯДОВИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ ЩОДО ПОДОЛАННЯ ГУМАНІТАРНИХ КРИЗ В УКРАЇНІ

3.1. Кращі практики країн Європейського Союзу щодо співпраці між органами публічного управління та недержавними організаціями

Співпраця органів публічного управління з НУО є ключовим елементом демократичного управління та ефективної реалізації суспільних інтересів. Країни ЄС накопичили значний досвід у цій сфері, що може бути корисним для адаптації в Україні.

Ключовим документом Ради Європи, що встановлює правові основи для діяльності міжнародних НУО на європейському просторі є «Європейська конвенція про визнання правосуб'єктності міжнародних неурядових організацій» (ETS № 124) [66]. Концепція, ухвалена Радою Європи у 1986 році, стала першим міжнародним актом, що забезпечив чіткі правила для визнання юридичного статусу НУО у міжнародному контексті. Вона ратифікована, зокрема Австрією, Бельгією, Кіпром, Францією, Грецією, Ліхтенштейном, Північною Македонією, Нідерландами, Португалією, Словенією, Швейцарією. Конвенція сприяє розвитку громадянського суспільства, полегшуючи діяльність НУО на міжнародному рівні. Вона встановлює єдині стандарти визнання правосуб'єктності, що зменшує адміністративні бар'єри та сприяє ефективнішій співпраці між організаціями та державами. Але не всі держави Ради Європи ратифікували Конвенцію, що створює правові бар'єри для діяльності НУО у цих країнах. Крім того, деякі країни встановлюють додаткові вимоги, які виходять за межі її положень.

Дослідження змістового наповнення для України є цінним з тої точки зору, що в національній практиці нами виявлені незаповнені прогалини щодо механізмів взаємодії органів влади з міжнародними НУО.

Згадана Конвенція поширюється на асоціації, фонди та інші приватні установи, які відповідають таким критеріям:

- мають некомерційну мету;
- засновані відповідно до внутрішнього законодавства однієї з держав-учасниць;
- здійснюють діяльність щонайменше у двох державах;
- мають статутний офіс на території держави-учасниці та центральне управління в цій або іншій державі-учасниці.

Наприклад, організації, як-от «Міжнародна федерація з прав людини», мають юридичну основу для діяльності у всіх державах-членах, які ратифікували Конвенцію [4, с. 73]. Це спрощує їх функціонування та забезпечує єдиний підхід до правового визнання. Організації, правосуб'єктність яких визнається відповідно до Конвенції, отримують додаткові гарантії своєї діяльності. Зміцнюється довіра з боку партнерів, донорів та громадян. Так, донори можуть бути впевнені, що їхні кошти використовуються в рамках чітко регульованої правової системи.

Згідно із положеннями документа держави-учасниці зобов'язуються визнавати правосуб'єктність та правоздатність НУО, набутих відповідно до законодавства держави, де розташований їхній статутний офіс. Передбачається здатність укладати договори, набувати та відчужувати рухоме та нерухоме майно, а також бути стороною в судових процесах [66]. Тобто НУО не зобов'язані проходити додаткову реєстрацію чи отримувати дозвіл для роботи в інших державах-членах, що спрощує їх функціонування в міжнародному середовищі.

Для підтвердження правосуб'єктності НУО достатньо надати офіційні документи, видані компетентними органами держави, де організація зареєстрована. Держави-учасниці зобов'язані приймати ці документи без

додаткових вимог, таких як легалізація чи апостиль [46, с. 230]. Тобто уніфікуються підходи до визнання правосуб'єктності НУО, що особливо важливо для організацій, які працюють у кількох державах, та сприяє стабільності та передбачуваності в їхній діяльності. Наприклад, дозволяють уникати ситуацій, коли НУО, визнана в одній державі, стикається з труднощами у правовому регулюванні в іншій. Якщо НУО зареєстрована у Франції, її правовий статус автоматично визнається у Швейцарії або Німеччині. Це полегшує відкриття офісів, реалізацію програм та організацію заходів у різних країнах.

Водночас Конвенція не зобов'язує держави визнавати НУО, діяльність яких суперечить національній безпеці, громадському порядку, здоров'ю чи моралі [19, с. 14]. Це положення дозволяє державам захищати свої національні інтереси, водночас сприяючи міжнародній співпраці.

Серед ключових положень Конвенції, які, на нашу думку, мають найбільший інтерес для національної практики, виділимо такі:

- спрощення процедур взаємного визнання (організації, зареєстровані в одній державі-члені, отримують можливість діяти на території інших держав без додаткових адміністративних бар'єрів);

- гармонізація правових стандартів (встановлені єдині вимоги до правового статусу НУО, що зменшує можливість дискримінації або нерівного ставлення до організацій);

- підтримка міжнародної співпраці (визнання правосуб'єктності НУО у різних державах сприяє формуванню глобальної мережі організацій громадянського суспільства).

Юридичний статус НУО, підтверджений Конвенцією, дозволяє їм брати участь у грантових програмах, міжнародних ініціативах та тендерах, організованих ЄС чи іншими міжнародними організаціями [7, с. 86]. Наприклад, НУО, що працюють у сфері екології або прав людини, можуть долучатися до програм Європейської комісії або Ради Європи. Чіткий юридичний статус також дозволяє їм відстоювати свої права у судах інших

держав-членів. Це особливо важливо в разі виникнення спорів із партнерами чи державними органами. Якщо НУО стикається з неправомірними обмеженнями у країні діяльності, вона може апелювати до судових органів цієї країни, посилаючись на Конвенцію. Юридичне визнання спрощує створення транскордонних альянсів, мереж і платформ для спільної роботи НУО з різних країн, зміцнюючи солідарність та координацію зусиль у вирішенні глобальних проблем. Гуманітарні організації можуть спільно працювати над проектами в умовах кризових ситуацій, таких як міграційна криза чи стихійні лиха.

Загалом, таке визнання правосуб'єктності НУО сприяє їхній інтеграції у міжнародне середовище, посиленню їхньої ролі у формуванні суспільної політики та відстоюванні прав людини. Наприклад, організації, що займаються захистом прав жінок, отримують можливість координувати свої дії на регіональному рівні, посилюючи вплив на законодавчі процеси.

Бачимо, що «Європейська конвенція про визнання правосуб'єктності міжнародних неурядових організацій» має вагомое практичне значення для зміцнення громадянського суспільства, підвищення ефективності діяльності НУО та розвитку міжнародного співробітництва, що підтверджується конкретними прикладами різних НУО, а саме:

- Міжнародний Червоний Хрест може безперешкодно працювати у багатьох державах Європи, координуючи гуманітарні операції під час надзвичайних ситуацій;

- Amnesty International отримує гарантії визнання її статусу, що дозволяє їй здійснювати моніторинг прав людини у країнах-учасницях Конвенції, навіть якщо ці дії викликають політичні суперечки;

- Зелений Хрест може ефективно впроваджувати екологічні програми та проекти у сфері відновлюваної енергетики, працюючи у різних юрисдикціях без додаткової реєстрації.

Тобто практичне значення Конвенції полягає у забезпеченні сприятливих умов для діяльності міжнародних НУО, спрощенні їхнього

функціонування у правовому полі та розширенні можливостей для участі у вирішенні глобальних проблем. Впровадження її положень сприяє розвитку демократичних інституцій, зміцненню громадянського суспільства та підвищенню ефективності міжнародної співпраці.

Для України, яка прагне інтегруватися в європейське співтовариство, ратифікація Конвенції та її імплементація у національне законодавство може стати важливим кроком до створення умов для активної участі НУО у міжнародних процесах.

Щодо особливостей співпраці органів влади з НУО в країнах ЄС, то звернемося до досвіду таких країн, як Швеція, Німеччина та Франція.

У Швеції наявна традиція тісної співпраці між державою та громадянським суспільством. Держава надає фінансову підтримку НУО, які беруть участь у наданні соціальних послуг, що сприяє підвищенню якості та доступності цих послуг для населення.

Німеччина має розвинену систему соціального партнерства, де НУО активно залучені до процесу прийняття рішень на різних рівнях управління. Законодавство передбачає механізми консультацій та співпраці між державними органами та НУО, що забезпечує врахування інтересів різних суспільних груп.

У Франції НУО відіграють важливу роль у сфері соціальних послуг та захисту прав людини. Держава підтримує їх діяльність, як правило, через гранти та субсидії, а також залучає до розробки та реалізації державних програм [13, с. 72].

Україна має потенціал для адаптації європейського досвіду співпраці з НУО. Вже існують певні механізми взаємодії, такі як громадські ради при органах влади та участь НУО у розробці нормативно-правових актів. Проте, для підвищення ефективності цієї співпраці необхідно вдосконалити законодавчу базу та забезпечити реальне залучення НУО до процесу прийняття рішень.

Отже, узагальнимо механізми адаптації європейського досвіду до національної практики.

Впровадження європейського досвіду співпраці між органами влади та НУО, зокрема для подолання гуманітарної кризи відкриває значні перспективи завдяки його структурованості та ефективності. Європейські моделі показують важливість інституційної сталості, що забезпечується через формалізовані механізми взаємодії, такі як угоди про партнерство та координаційні платформи, що дозволяє підвищити ефективність реалізації гуманітарних програм.

Ключову роль відіграє прозорість, яка досягається через системи моніторингу та оцінки. Вони гарантують справедливий розподіл ресурсів і підвищують довіру між державою, громадянським суспільством і міжнародними партнерами. Такий підхід знижує ризики корупції та підсилює соціальну згуртованість.

Фінансова стійкість європейських моделей базується на поєднанні грантового фінансування, державних субсидій і залученні приватного капіталу. Це забезпечує стабільність гуманітарних ініціатив навіть у періоди пікових потреб. Важливим аспектом також є гнучкість і локалізація, які дозволяють враховувати особливості місцевих громад і швидко реагувати на кризові ситуації.

Значущу роль відіграє інтеграція технологій, які у Європі широко використовуються для оптимізації координації дій, збору даних і моніторингу ефективності програм. Це не лише прискорює процеси, а й мінімізує бюрократичні бар'єри, покращуючи взаємодію між усіма учасниками.

Для України реалізація європейського досвіду потребує адаптації до місцевого контексту, включно з розвитком нормативної бази, посиленням довіри між урядом і НДО та врахуванням специфіки регіональних викликів. Успішна імплементація такого підходу значно підвищить здатність держави ефективно долати гуманітарні виклики та сприятиме стабілізації ситуації.

3.2. Концептуалізація взаємодії органів місцевого самоврядування та неурядових організацій із урахуванням викликів війни та євроінтеграційного поступу

Із урахуванням виявлених у процесі дослідження недоліків та проблеми щодо взаємодії ОМС і НУО в Україні, вважаємо, що основоположним кроком удосконалення такої взаємодії повинна стати її концептуалізація, яка визначатиме базові рамки такої взаємодії та дозволить місцевим радам та іншим органам влади краще організовувати процеси співпраці з НУО.

З цією метою пропонуємо оригінальну концепцію взаємодії місцевих рад та НУО в Україні в контексті євроінтеграції.

Ключова ідея концепції – «Інтеграційний симбіоз».

У рамках концепції «інтеграційного симбіозу» пропонуємо нову модель взаємодії місцевих рад і НДО, яка ґрунтується на принципах спільного розвитку через синхронізацію інтересів і спроможностей кожного суб'єкта. Ця модель поєднує стратегічну адаптацію до європейських стандартів із впровадженням локальних інновацій для ефективного вирішення місцевих проблем.

Визначимо та охарактеризуємо ключові компоненти концепції.

1. Інституційний конструктор «Три Р»: Розвиток, Розподіл, Результативність.

Розвиток: розробка і впровадження програм підвищення спроможності НДО, що забезпечують їх інтеграцію в управлінські процеси на місцевому рівні. Для цього передбачаються регулярні навчальні модулі з фокусом на європейські практики партисипації та інноваційного управління.

Передбачається, що це працюватиме через створення інфраструктури для навчання, наприклад регіональних центрів підвищення кваліфікації для працівників місцевих рад і НУО. На базі центрів доцільно організовувати

тренінги з проєктного менеджменту, фандрейзингу, роботи з цифровими платформами, а також практики прозорості та підзвітності. Можна також впроваджувати програми наставництва, коли досвідчені НУО, які вже успішно реалізували проєкти за стандартами ЄС, беруть на себе роль наставників для менш досвідчених організацій. Можливо створити базу даних активних громадських діячів, готових долучатися до управління на місцевому рівні. Це стане своєрідним «кадровим резервом» для НУО з метою формування перспективи інституційного зміцнення громадянського суспільства, чого часто бракує в українському контексті.

Розподіл: запровадження механізму прозорого розподілу компетенцій і завдань між місцевими радами та НУО через «карти партнерських зон відповідальності», які можуть створюватися як інтерактивні цифрові інструменти. Наприклад, НУО займаються суспільним моніторингом екологічних проєктів, а ради – реалізацією інфраструктурних ініціатив. Ефективними можуть бути спільні засідання, які проводяться зі сталою періодичністю для коригування зон відповідальності в залежності від змін у пріоритетах громади.

Результативність: кожен проєкт чи ініціатива оцінюються за показниками результативності (соціальний вплив, залученість громадян, ефективність використання ресурсів). До метрик ефективності віднесемо такі показники: кількість залучених громадян, вартість проєкту порівняно з аналогами, соціальний вплив (оцінюється через опитування громадян). Важливо забезпечити регулярна звітність, коли місцеві ради і НУО публікують спільні звіти за кожним проєктом.

Поєднання принципу партнерського розподілу відповідальності із використанням «карт зон відповідальності» є новим підходом для місцевого самоврядування в Україні. Цей інструмент інтегрує цифрові технології в управлінські практики, чого не вистачає багатьом наявним моделям.

2. Громадянський акселератор інновацій.

Цей складник передбачає створення платформ для спільного генерування ідей між місцевими радами та НУО. Тобто місцева рада відкриває «виклики» для громади (наприклад, відновлення зруйнованих атаками РФ будівель, створення інклюзивного середовища для ВПО), а НУО пропонують інноваційні рішення, змагаючись за гранти. У результаті НУО-переможці отримують фінансування, а місцеві ради – доступ до прогресивних ідей.

Формат «викликів», відкритих для громадян та НУО, є інноваційним для національної практики, оскільки поєднує конкурсну основу з прямою участю місцевої громади. Такий підхід є унікальним порівняно з традиційними грантовими програмами. Акцент на технічних та соціальних інноваціях у контексті локальних потреб громади, інтегрованих у співпрацю з місцевою владою не є досить поширеним в Україні.

3. Єдиний цифровий хаб «Local-EU Bridge».

Цифровий інструмент, який об'єднує місцеві ради, НУО та міжнародних партнерів для пошуку спільних проєктів, публікації інформації про реалізовані ініціативи, навчання через інтерактивні курси з європейських стандартів.

Такий хаб доцільно інтегрувати з порталом «Дія» для доступу до інформації громади та залучення громадян до процесів.

Ідея створення єдиного цифрового простору, який не лише акумулює інформацію, але й пропонує навчання, інструменти партисипації та звітності, поки що не реалізована в повній мірі в Україні. Інтеграція з «Дією» для включення громадян у процес управління є кроком уперед від звичайних електронних послуг, що вже надаються через цю платформу.

4. Модель адаптивної демократії.

Ця модель стимулює активну участь громадян через застосування таких інноваційних для української практики інструментів, як:

– місцеві референдуми у смартфоні, де разом із НУО рада визначає найгостріші питання, які виносяться на електронні опитування;

– «асамблеї сусідів» як регулярні зустрічі мешканців і представників НУО для спільного аналізу результатів рішень рад;

– гейміфікація участі, коли мешканці, які долучаються до рішень, отримують символічні винагороди (знижки на комунальні послуги чи інші стимули).

Формат «гейміфікації участі» є новаторським інструментом для стимулювання громадянського активізму. Використання винагород як мотиваційного чинника створює новий рівень залученості. «Асамблеї сусідів» є адаптацією класичних демократичних інструментів до локального контексту із фокусом на вирішення конкретних проблем громади через пряму комунікацію.

5. Фонд партнерської довіри.

Такий фонд може формуватися за рахунок місцевих бюджетів, грантів ЄС та приватного бізнесу для співфінансування соціальних ініціатив НУО. Особливість фонду – спільне управління представниками ради, НУО та громадян. Це мінімізує ризики корупції та гарантує справедливий розподіл коштів.

Управління фондом здійснюється комітетом, який складається з представників місцевих рад, НУО та незалежних експертів (наприклад, юристів чи економістів). Всі заявки на фінансування проєктів розглядаються публічно, із залученням громади до обговорень. Всі операції з фондом відображаються в реальному часі на платформі «Local-EU Bridge». Щороку доцільно проводити незалежний аудит.

Формат «спільного управління» фондом, із залученням різних зацікавлених сторін, мінімізує ризики корупції та посилює контроль громади над розподілом коштів. А використання механізму відкритого аудиту в режимі реального часу ще не є поширеною практикою в місцевих фінансових структурах України.

Серед очікуваних результатів запропонованої концепції «інтеграційного симбіозу» взаємодії місцевих рад і НУО визначаємо такі:

- стимулювання участі громадян через нові механізми співпраці;
- підвищення довіри між громадянами, місцевими радами та НУО;
- прискорення адаптації до стандартів ЄС завдяки локальним інноваціям;
- зменшення корупційних ризиків через прозорі цифрові механізми;
- зміцнення громадянського суспільства та довіри до місцевого самоврядування;
- інтеграція українських місцевих політик у європейське середовище;
- впровадження інноваційних рішень для локальних проблем.

Концепція «інтеграційного симбіозу» ставить за мету зробити взаємодію місцевих рад і НУО не просто координацією, а багаторівневим партнерством, що генерує нові цінності для громади. Цей підхід дає змогу побудувати більш стійку модель місцевого самоврядування, яка відповідає викликам євроінтеграції та сучасності.

Ця деталізована концепція враховує унікальні потреби українських громад і створює інтеграційний механізм, який ефективно працює на рівні місцевого управління. Зауважимо, що запропонована концепція є оригінальною в тому сенсі, що базується на переосмисленні та адаптації сучасних управлінських та соціальних практик у контексті специфічних умов України та її євроінтеграційного курсу.

Презентовані ідеї є синтезом кращих європейських практик та оригінальної їх адаптації для сучасних умов в Україні та враховують такі специфічні аспекти, як слабкість інституцій, низький рівень довіри до влади, актуальність діджиталізації, недостатня розвиненість навичок проєктного управління серед працівників місцевих рад, триваюча повномасштабна з РФ та перманентна гуманітарна криза в Україні.

Отже, концепція «інтеграційного симбіозу», за нашим баченням, може бути покладено в основу розвитку механізмів взаємодії ОМС та НУО, зокрема щодо подолання наслідків гуманітарної кризи. Водночас, слід зауважити, що як і будь-яка концепція, вона носить загальний характер та

потребує подальшої конкретизації, тобто доповнення специфічними інструментами із урахуванням поточних умов воєнного стану в Україні та особливостей гуманітарної кризи.

3.3. Шляхи посилення співпраці місцевих рад України з неурядовими організаціями для подолання гуманітарних криз в умовах війни

Повномасштабне вторгнення, як свідчать результати нашого дослідження щодо наростання гуманітарної кризи та особливостей співпраці ОМС з НУО, зокрема на прикладі Великомихайлівської сільської ради, традиційні механізми бюрократичної вертикалі взаємодії між ОМС і НУО вже не працюють належним чином. Потрібно трансформувати наявні механізми, базуючись на запропонованій концепції «інтеграційного симбіозу», доповнивши специфічними інструментами, характерними саме для підвищення ефективності взаємодії місцевих рад і НУО в умовах війни, зокрема задля подолання наслідків гуманітарної кризи.

Одним із визначених раніше недоліків ми назвали відсутність якісної координації та доступу місцевих рад, особливо сільських громад, до повноцінної інформації щодо НУО, з якими можна співпрацювати. Тому у цьому контексті пропонуємо передбачити створення спільних оперативних центрів гуманітарної координації. У кожній територіальній громаді доцільно організувати спільний оперативний центр, який би включав представників місцевої ради та ключових НУО. Центр може функціонувати як майданчик для координації дій у реальному часі з використанням цифрових платформ. Схожа практика була застосована та підтвердила свою дієвість у м. Дніпрі під час евакуації з Донеччини 2022 року, що дозволило ефективно розподілити ресурси для ВПО завдяки платформі «СпівДія». Використання цифрової платформи дозволяло фіксувати потреби переселенців і

розподіляти ресурси відповідно до пріоритетності. Відповідно зазначений інструмент потребує подальшого масштабування на своїй території України.

Оперативні центри гуманітарної координації повинні об'єднувати представників місцевих рад, НУО, міжнародних гуманітарних агентств та інших зацікавлених сторін з метою забезпечення оперативного реагування на гуманітарні виклики. Наприклад, можна створити щотижневі координаційні наради та закріпити відповідальність за кожним напрямом роботи (логістика, фінанси, забезпечення медичних потреб).

Для створення центру пропонуємо дотримувати послідовності таких основних кроків:

- розробка регламенту роботи центру з чіткою фіксацією функцій всіх учасників;
- використання сучасних ІТ-рішень для координації дій, наприклад, CRM-системи для обліку запитів, яка дозволяє збирати інформацію про потреби громадян у режимі реального часу (наприклад, фіксувати запити щодо житла, продуктів чи медичної допомоги);
- забезпечення постійного доступу до ресурсів, таких як транспорт, продовольчі набори, медикаменти;
- налагодження гарячої лінії або чат-боту для оперативного отримання інформації від громадян;
- забезпечення доступності контактів для співпраці з міжнародними організаціями.

Також ми виявили, що недостатньо використовуються можливості державно-приватного партнерства з НУО. Як правило, місцеві ради йдуть перевіреним шляхом укладання традиційного меморандуму про співпрацю. Водночас поглибленню такого співробітництва може сприяти розробка локальних програм державно-приватного партнерства з НУО. Власне, місцеві ради повинні ініціювати створення довгострокових програм, які передбачають фінансування та ресурсну підтримку для НУО, що спеціалізуються на гуманітарній допомозі. Такі програми повинні включати

розробку спільних стратегій, бюджетування та контроль за використанням ресурсів. Позитивним прикладом є «Програма підтримки ВПО 2023–2025» у Львівській області, у межах якої місцеві ради разом з громадськими організаціями забезпечують житлом переселенців. Механізм партнерства передбачає співфінансування з боку місцевих бюджетів та донорських організацій. Така модель може бути розширена для подолання різного роду криз, спричинених війною.

Пропонуємо дотримуватися такого алгоритму для формування відповідних програм та їх реалізації:

- проведення оцінки потреб громади (наприклад, може бути дефіцит місць для ВПО, медичного персоналу чи продовольства);
- визначення ключових напрямів співпраці;
- розробка прозорого механізму фінансування проєктів;
- залучення міжнародних донорів до співфінансування програм.

Програми затверджуються місцевою радою, де прописується процедура подачі заявок, отримання коштів та звітування.

Формат державно-приватного партнерства можна переводити в моделі тристороннього партнерства задля залучення бізнесу. Мова йде про організацію спільних проєктів щодо забезпечення гуманітарної допомоги, працевлаштування ВПО, фінансування інфраструктурних проєктів тощо за участі місцевих рад, НУО та представників локального бізнес-сектору. Цікавий у цьому контексті досвід у м. Вінниці, який отримав назву «Ланцюг доброчинності» і дозволив залучити місцевих підприємців для забезпечення продуктових наборів ВПО. Така взаємодія стала можливою завдяки чіткому розподілу ролей та прозорій звітності. Для цього доцільно:

- організувати спільні форуми для обговорення можливостей співпраці;
- розробити пакети стимулів для бізнесу, наприклад, податкові пільги;
- створити єдину базу підприємств, готових до співпраці у кризових ситуаціях.

Безумовно, необхідно звернути увагу й на застосування інструментів у рамках концепції Смарт сіті [18; 25], зокрема шляхом цифровізації взаємодії з НУО через єдину платформу. Можна розробити інтерактивну карту, яка показуватиме наявність гуманітарних ресурсів у громадах, логістичні маршрути та потреби різних груп населення, актуальні запити населення та наявні резерви. НУО матимуть доступ до оновленої інформації, що дозволить уникати дублювання зусиль. Позитивним прикладом подібного підходу є ініціатива «Relief Map» у Києві, що дозволяє централізовано координувати гуманітарні запити. Якщо цей досвід узагальнити в масштабах країни, то зможемо досягти ефекту синергії зусиль.

Для запровадження зазначеної ініціативи потрібно:

- залучити ІТ-компанії для розробки платформи;
- налаштувати систему обміну даними між місцевими радами, НУО та волонтерськими ініціативами;
- організувати навчання для користувачів системи.

З метою економії коштів замість створення нової платформи можна адаптувати вже існуючі, такі як «СпівДія» чи «Relief Map», до конкретних потреб громади. При цьому важливо підтримувати актуальність даних, постійно оновлювати інформацію на платформі, щоб уникнути неправильних рішень на основі застарілих або недостовірних даних.

Основою механізмів взаємодії місцевих рад і НУО повинен бути проєктний менеджмент, зокрема через запровадження грантових програм для підтримки інноваційних проєктів НУО. Місцеві ради можуть створити окремі фонди [26; 53] для підтримки ініціатив НУО, спрямованих на швидке реагування викликів гуманітарної кризи. Наприклад, у м. Хмельницькому створено грантову програму для фінансування мобільних медичних бригад, яка допомогла забезпечити медичну допомогу віддаленим громадам. При цьому важливо розробити прозорий механізм конкурсного відбору проєктів, залучати незалежних експертів до оцінки заявок і забезпечити регулярний моніторинг результатів реалізації проєктів. Доцільно передбачити окрему

категорію фінансування для малих ініціатив або стартапів, спрямованих на вирішення гуманітарних викликів, як-от мобільний додаток для пошуку тимчасового житла.

Але якісне впровадження проєктного підходу в діяльність місцевих рад потребує системного підвищення кваліфікації працівників, оскільки досі наявні великі проблеми з відповідними навичками у службовців ОМС. Знову ж таки, можлива організація спільного навчання для працівників місцевих рад і волонтерів НУО щодо роботи у кризових умовах, психологічної підтримки, логістики, антикризового і проєктного менеджменту. Схожі курси проводив офіс ООН з координації гуманітарних справ у м. Харкові, що значно підвищило рівень підготовки місцевих волонтерів.

Конкретизуємо кроки щодо запровадження пропонованого інструменту, а саме:

- створення навчальних програм спільно з міжнародними гуманітарними організаціями;
- проведення симуляційних навчань на регулярній основі, орієнтованих на реальні сценарії;
- включення у програми навчання сучасні технології (GPS-навігація, онлайн-інструменти).

Проєктний підхід, у свою чергу, сприятиме створенню системи прозорості звітності та моніторингу діяльності НУО. Але для цього необхідно розробити спільні стандарти звітності щодо витрат гуманітарної допомоги, а також забезпечити громадський контроль за розподілом ресурсів, у тому числі шляхом регулярних публічних звітів НУО.

Прозорості прийняття рішень сприятиме й проведення громадських слухань та включення представників НУО до робочих груп з планування гуманітарних програм на рівні місцевих рад. Такі публічні слухання із залученням громадських організацій допоможуть оптимізувати різноманітні програми підтримки, враховуючи реальні потреби громади. Рекомендації за результатами таких публічних слухань обов'язково повинні бути належним

чином опрацьовані та включені у стратегічні документи громади. І необхідно пам'ятати, що за відсутності зворотного зв'язку з громадськістю неможливо досягти повноцінних результатів.

Масштабні руйнації внаслідок атак РФ спричинили критичний розрив логістичних ланцюжків і багато громад залишаються важкодоступними, але там залишаються громадяни, які так само потребують допомоги. Відповідно, вважаємо за доцільне, організувати мережу мобільних центрів для доставки гуманітарної допомоги у віддалені або постраждалі від обстрілів райони. Такі центри можуть діяти за аналогією з проєктом «Карітас» у Запорізькій області, де мобільні групи забезпечують не лише харчування, а й базову медичну допомогу. Для цього місцевим радам спільно з НУО необхідно:

- закупити та обладнати спеціалізовані транспортні засоби;
- налагодити систему GPS-навігації для оптимізації маршрутів;
- навчити працівників ОМС і НУО, дотичних до функціонування таких бригад, роботі в умовах підвищеного ризику.

Не менш важлива інтеграція НУО у систему цивільного захисту громади шляхом розробки алгоритмів спільної роботи НУО та служб цивільного захисту під час надзвичайних ситуацій. У м. Миколаєві, наприклад, завдяки інтеграції НУО в систему управління кризовими ситуаціями вдалося оперативно евакуювати населення з районів підтоплення.

9. Інтеграція НУО у систему цивільного захисту громади. Розробка алгоритмів взаємодії у кризових ситуаціях, інтеграція НУО у роботу центрів управління кризами, організація спільних навчань з реагування на надзвичайні ситуації – такими є базові кроки для реалізації пропонованої ініціативи.

Отже, ми запропонували комплекс заходів, які сукупно, так окремо, сприятимуть ефективному вирішенню проблем, пов'язаних із війною загалом та гуманітарною кризою зокрема, а й формують механізми довготривалого партнерства між місцевими радами та НУО. Кожен із напрямів підтверджено прикладами вже реалізованих схожих проєктів, а також конкретизовано за

кроками їхньої реалізації так, щоб створити структуровану базу для реальної роботи, яку можна адаптувати до умов конкретної громади. Зауважимо, що запропоновані заходи синхронізовані у рамках сформульованої концепції «інтеграційного симбіозу» взаємодії ОМС і НУО, гармонійно доповнюють її, посилюючи перспективи реалізації на практиці.

Висновки до розділу 3

1. Удосконалення механізмів взаємодії органів публічного загалом та ОМС зокрема з НУО необхідно починати з розробки та впровадження відповідних законодавчих актів. Важливо прийняти закони, які чітко визначатимуть механізми співпраці між органами публічного управління та НУО, включаючи процедури консультацій, фінансової підтримки та участі у прийнятті рішень. Наступним важливим кроком є створення інституційних механізмів, зокрема шляхом запуску постійно діючих платформ для діалогу між владою та НУО, такі як консультативні ради, робочі групи та форуми, що сприятимуть обміну інформацією та координації дій.

2. Удосконалення потребує й фінансова підтримка НУО за рахунок запровадження прозорих механізмів державного фінансування НУО через гранти та субсидії, що сприятиме їх сталому розвитку та підвищенню ефективності діяльності. А встановлення системи моніторингу та оцінки реалізації спільних проєктів органів влади й НУО дозволить виявляти проблеми та вчасно вносити корективи у процес взаємодії.

3. Концепція «інтеграційного симбіозу» створює умови для ефективної взаємодії місцевих рад і НУО шляхом запровадження прозорих механізмів управління, інноваційних моделей партисипації та інтеграції європейських стандартів. Ця модель забезпечує взаємне зміцнення спроможностей місцевого самоврядування і громадянського суспільства, орієнтуючи їх на спільне вирішення актуальних проблем громад.

4. Ініціативи для покращення координації між місцевими радами та НУО, зокрема шляхом створення оперативних центрів гуманітарної координації в громадах, використання цифрових платформ для моніторингу потреб населення, а також розвиток державно-приватного партнерства для фінансування гуманітарних проєктів, сприятимуть підвищенню ефективності такої взаємодії.

ВИСНОВКИ

1. Як суб'єкти публічного управління ОМС в Україні відіграють важливу роль у демократичному управлінні, забезпечуючи реалізацію прав територіальних громад та розвиток місцевих громад. Місцеві ради і виконавчі комітети відповідають за ухвалення нормативних актів, управління бюджетами та розвиток інфраструктури, водночас забезпечуючи ефективне управління через децентралізацію. Однак, з початком повномасштабного вторгнення РФ, ОМС також взяли на себе додаткові функції, зокрема в сфері гуманітарної безпеки, що потребує активнішої співпраці з НУО. НУО в Україні, як суб'єкти публічного управління з одного боку та частина громадянського суспільства – з іншого, відіграють важливу роль у підтримці соціальних, економічних і екологічних ініціатив, а також у формуванні політики і впливі на управлінські процеси через механізми громадських консультацій і участі у розробці законодавства. Хоча роль НУО в Україні є значною, вони стикаються з різними викликами, зокрема залежністю від міжнародних донорів, бюрократичними перепонами і політичним тиском. Для підвищення ефективності їхньої діяльності необхідно зміцнювати партнерство між НУО та органами влади, удосконалювати законодавство, а також забезпечувати стабільність фінансування.

2. Обґрунтовано, що теоретичне дослідження питання взаємодії ОМС з НУО в Україні на сьогодні ще перебуває на етапі розвитку та потребує значної уваги з боку науковців. Хоча взаємодія органів публічної влади з НУО в цілому стала об'єктом численних досліджень, де основним напрямом є розгляд співпраці як механізму демократизації та розвитку громадянського суспільства, дослідження взаємодії саме місцевих рад з НУО є недостатнім. Проблеми, що залишаються малодослідженими, включають ефективність фінансування НУО через місцеві бюджети, недостатнє правове забезпечення цієї співпраці, а також соціокультурні бар'єри, які обмежують ефективність взаємодії. Особливо важливими є питання створення прозорих і ефективних

механізмів фінансування та підтримки НУО з боку ОМС, а також розробка чітких процедур залучення НУО до процесів місцевого управління. Запропоновано загальні принципи взаємодії ОМС та НУО, які доповнено такими специфічними, як справедливість, самореалізація та взаємна повага, що стають особливо важливими в умовах гуманітарної кризи та повоєнного відновлення. Важливим кроком є також створення чіткої концептуальної основи для співпраці, яка враховувала б особливості місцевого самоврядування та специфіку постконфліктного відновлення.

3. Процес взаємодії ОМС з НУО регулюється широким спектром нормативно-правових актів, що забезпечують прозорість, залучення громадськості до прийняття рішень і реалізацію важливих соціальних проектів. ОМС можуть співпрацювати з НУО через різні механізми, такі як громадські слухання, консультативно-дорадчі органи, фінансова підтримка проектів, участь у конкурсах і програмах, а також через державно-приватне партнерство. Незважаючи на ці позитивні практики, існують певні проблеми, які ускладнюють ефективну взаємодію. Це, зокрема, обмежене фінансування, недостатня правова визначеність у законодавстві, проблеми з бюрократією, а також нерівномірне розподілення міжнародної технічної допомоги. У той же час, система гуманітарної допомоги, що активно використовується в Україні в умовах збройного конфлікту, має чіткі правила контролю, але також страждає від затримок і зловживань через складні бюрократичні процедури. Для підвищення ефективності взаємодії між ОМС та НУО необхідно здійснити певні кроки, серед них: удосконалення механізмів залучення НУО до ухвалення рішень, прозорість у фінансуванні проектів, розвиток навчальних програм для представників органів місцевого самоврядування та НУО, а також спрощення процедур та цифровізація звітності.

4. Сучасні дослідження гуманітарних криз виявляють кілька основних параметрів. Це деградація соціальної інфраструктури, підвищення уразливості населення, етичний вимір реагування, транснаціональні наслідки та інтегральна характеристика. Гуманітарні кризи зазвичай супроводжуються

руйнуванням основних систем життєзабезпечення, таких як охорона здоров'я, постачання їжі та води, транспортні мережі. Гуманітарні кризи зазвичай мають транскордонний ефект. Конфлікти, природні катастрофи чи економічні потрясіння часто викликають міграційні хвилі або поширення інфекційних хвороб. Гуманітарна криза в Україні, спричинена повномасштабною війною з РФ, є однією з наймасштабніших гуманітарних катастроф сучасності. Її глибина та динаміка визначаються безпрецедентним рівнем руйнувань, масовим переміщенням людей, порушенням прав людини та зростаючою вразливістю соціально-економічної інфраструктури. Ситуація в Україні у 2024 році залишається складною. Масове переміщення населення, зруйнована інфраструктура та соціальні наслідки, зокрема психологічні травми, залишаються основними гуманітарними проблемами. Україна також пережила економічну катастрофу. Значна частина промислових потужностей на сході та півдні була знищена, а ВВП країни скоротився на понад 30% у 2022 році. Водночас державний борг зріс, що створило додатковий тиск на гуманітарну ситуацію. Гуманітарна криза в Україні є важким випробуванням для держави, а також для міжнародної спільноти. Цей виклик підкреслює важливість комплексного підходу до подолання подібних катастроф і наголошує на необхідності інтеграції зусиль військових, соціальних, економічних та гуманітарних структур для ефективного вирішення проблем.

5. Дослідження сучасного стану на прикладі Великомихайлівської сільської ради засвідчили активну співпрацю з національними та міжнародними НУО для подолання наслідків війни, зокрема гуманітарної кризи. Зокрема, у рамках співпраці сільська рада реалізує проекти з відновлення соціальних та комунальних послуг, що були пошкоджені внаслідок військових дій, а також працює над поліпшенням умов для надання гуманітарної допомоги. Однак, попри активність, взаємодія органів місцевого самоврядування з НУО має розбалансований характер, і місцева влада не повною мірою використовує потенціал цих організацій. Причиною цього є відсутність комплексного розуміння механізмів співпраці та

недостатня кваліфікація працівників сільської ради в сфері проєктного менеджменту. Для подолання цих проблем необхідно створити єдину платформу для співпраці з НУО, а також забезпечити систематичне підвищення кваліфікації працівників місцевого самоврядування в розробці та управлінні проєктами. Це дозволить більш ефективно залучати міжнародні ресурси і покращити якість управлінських процесів на місцевому рівні.

б. Адаптація європейського досвіду співпраці з НУО відкриває для України значні перспективи, зокрема у вирішенні гуманітарних проблем, підвищенні соціальної згуртованості та забезпеченні стабільності державних ініціатив. Для досягнення цього важливо не тільки ухвалювати відповідні міжнародні угоди, а й створювати відповідні механізми для їх впровадження в національну практику. Співпраця між органами публічного управління та НУО є важливим аспектом демократичного управління та реалізації суспільних інтересів. Європейський досвід у цій сфері, зокрема через такі документи, як «Європейська конвенція про визнання правосуб'єктності міжнародних неурядових організацій», надає важливі практичні інструменти для інтеграції НУО у міжнародні процеси та співпраці. Ця Конвенція, яка встановлює правові основи для визнання юридичного статусу НУО, сприяє розвитку громадянського суспільства, знижує адміністративні бар'єри та забезпечує стабільність у міжнародній діяльності організацій. Для України це є цінним, оскільки наразі існує потреба в адаптації таких європейських стандартів до національної практики. Впровадження подібних механізмів взаємодії може значно полегшити правове та організаційне функціонування НУО, сприяючи їх активнішій участі в процесах прийняття рішень та реалізації політик. Досвід країн ЄС, таких як Швеція, Німеччина та Франція, демонструє успішні моделі співпраці, де держава надає фінансову та інституційну підтримку НУО, активно залучаючи їх до розробки державних програм і моніторингу їх виконання. В Україні вже існують певні механізми співпраці, але їх ефективність можна підвищити шляхом вдосконалення

законодавства, забезпечення реального залучення НУО до процесу прийняття рішень та адаптації міжнародного досвіду до місцевих умов.

7. Запропоновано концепцію «інтеграційного симбіозу», яка формує інноваційну модель співпраці місцевих рад та НУО через інтеграцію європейських стандартів, використання локальних інновацій і залучення громадян до управлінських процесів. Основні компоненти концепції – інституційна модель «Три Р», громадянський акселератор інновацій, цифровий хаб «Local-EU Bridge», модель адаптивної демократії та фонд партнерської довіри – спрямовані на посилення спроможності НУО, прозорий розподіл завдань, мотивацію громадянської участі та запобігання корупції. Очікувані результати включають підвищення довіри між усіма учасниками процесу, впровадження інновацій для вирішення місцевих проблем, прискорення інтеграції з ЄС і зміцнення громадянського суспільства. Водночас акцент на цифрових технологіях, відкритих платформах і механізмах прозорості створює перспективу для сталого розвитку місцевих громад в Україні.

8. Одним із основних кроків щодо удосконалення взаємодії ОМС і НУО є створення оперативних центрів гуманітарної координації в кожній територіальній громаді, які будуть включати представників місцевих органів влади та НУО. Крім того, важливо розвивати механізми державно-приватного партнерства для фінансування гуманітарних проєктів, а також запроваджувати локальні програми, які допоможуть забезпечити належну підтримку для НУО, що спеціалізуються на гуманітарній допомозі. Програми повинні передбачати чітке бюджетування, розробку спільних стратегій та контроль за використанням ресурсів, що допоможе сприяти більш ефективному виконанню гуманітарних завдань. Важливим є також залучення бізнесу до гуманітарної роботи. Водночас, для ефективного реагування на гуманітарні потреби, варто розробити цифрові інструменти, такі як інтерактивні карти для відстеження ресурсів та потреб населення, щоб уникати дублювання зусиль і забезпечити швидку доставку допомоги тим,

хто її потребує. Важливим кроком є також створення грантових програм для підтримки інноваційних проєктів НУО. Крім того, необхідно розвивати проєктний менеджмент у діяльності місцевих рад, що включає організацію навчальних програм для працівників місцевих органів влади та волонтерів НУО, спрямованих на роботу в умовах кризових ситуацій, таких як логістика, психологічна підтримка, та антикризовий менеджмент. Це дозволить покращити ефективність взаємодії та забезпечить високий рівень підготовки кадрів для роботи в умовах надзвичайних ситуацій. Важливою складовою є також організація мобільних центрів для доставки гуманітарної допомоги в важкодоступні райони, зокрема на території, постраждалі від обстрілів, для чого потрібно обладнати спеціалізовані транспортні засоби та організувати систему GPS-навігації. Інтеграція НУО в систему цивільного захисту також є важливим кроком, що дозволить оперативно реагувати на надзвичайні ситуації. Усе це підкреслює важливість розробки спільних алгоритмів роботи для НУО та служб цивільного захисту, що забезпечить злагоджену і ефективну взаємодію під час кризових ситуацій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Василенко Ю. В. Особливості надання міжнародної технічної допомоги громадам в Україні. *Розвиток форм і методів сучасного менеджменту в умовах глобалізації*: матеріали 12-ї Всеукр. наук.-практ. конф. (Дніпро, 8-9 листоп. 2024 р.). Дніпро: Поліграфічний відділ ДДАЕУ, 2024. С. 84 – 86.
2. Василенко Ю. Шляхи відновлення та розвитку національної економіки в повоєнний період. *Розвиток форм і методів сучасного менеджменту в умовах глобалізації*: матеріали 11-ї Всеукр. наук.-практ. конф. (Дніпро, 8-9 листоп. 2023 р.) Дніпро: Поліграфічний відділ ДДАЕУ, 2023. С. 84 – 86.
3. Виклики та потреби українського неприбуткового сектору. Київ : ГО «Philanthropy in Ukraine», 2024. 64 с. URL : https://drive.google.com/file/d/1SAo-mC_M6wWdHRkqw_nu-O3nqiDWW0tS/view.
4. Войтович С.А. Система та право міжнародних економічних організацій. *Український часопис міжнародного права*. 2018. № 1. 73–75.
5. Європейська хартія місцевого самоврядування. Рада Європи; Хартія, Міжнародний документ від 15.10.1985. URL : <https://cutt.ly/afxYwNn>
6. Завальна Ж. Щодо питання врегулювання взаємодії органів публічної влади у договірних формах. *Право України*. 2010. № 7. С. 178.
7. Ільницька У. Особливості міжнародно-правової суб'єктності неурядових організацій. *Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку*. 2012. Вип. 24. 84–91.
8. Існуючі механізми співпраці органів державної влади з організаціями громадянського суспільства в контексті реалізації Національної стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні 2016-2020. К.: Ваїте, 2016. 280 с.

9. Козак Л. Неурядові організації Європейського Союзу: порівняльний аналіз громадських організацій України / Л. Козак, Н. Березко, В. Боженар / Міжнародний благодійний фонд «Дзвони миру». К.: ВПЦ «Київський університет», 2002. – 48 с.

10. Комарницька Г., Івженко І., Віремейчик А. Взаємодія міжнародних неурядових організацій з органами публічної влади України. *Наукові перспективи*. 2021. № 7(13). С. 78 – 87. URL : [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2021-7\(13\)-78-87](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2021-7(13)-78-87).

11. Конституція України : Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. URL : <https://cutt.ly/3fQqGJG>.

12. Концептуальні засади взаємодії політики й управління : навч. посіб. / Е.А.Афонін, Я.В.Бережний, О.Л.Валевський та ін.; за заг. ред. В.А.Ребкала. К. : НАДУ, 2010. 300 с.

13. Котенко Н.В., Карпенко С.Г. Неурядові організації: поняття, види та джерела фінансування в умовах сталого розвитку. *Вісник СумДУ. Серія «Економіка»*. № 3. 2014. 71–81.

14. Кривачук Л. Міжнародні неурядові організації в інтересах дітей: аналіз діяльності та систематизація організацій. *Демократичне врядування*. 2010. Вип. 6. URL : <http://www.lvivacademy.com/visnik6/fail/Kryvachuk.pdf>.

15. Лахижа М. І., Шкурін М. М. Взаємодія органів державної влади, органів місцевого самоврядування та недержавних організацій: досвід Республіки Польща. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: право, публічне управління та адміністрування*. 2024. № 12. URL : <https://doi.org/10.54929/2786-5746-2024-12-02-13>.

16. Ломоносова Н., Хелашвілі А., Кабанець Ю. Співпраця громад із недержавним сектором у сфері надання соціальних послуг. Київ : Cedos, 2024. 166 с.

17. Манко В. Неурядові організації як інструменти «розумної сили». *Вісник Дніпропетровського університету*. 2015. № 3. С. 92–98.

18. Матвеева О.Ю., Мунько А.Ю. Упровадження концепції розумного

міста у процесі цифрової трансформації України заради сталого розвитку. *Науковий вісник: державне управління*. Київ: ТОВ «Про формат». 2023. № 1 (13). С. 138-162. URL : [https://doi.org/10.33269/2618-0065-2023-1\(13\)-138-162](https://doi.org/10.33269/2618-0065-2023-1(13)-138-162).

19. Матвійчук А. В. Діяльність міжнародних неурядових організацій у законодавчо-правовому полі України. *Society, Politics, Administration in Central Europe*. 2019. Вип. 10. 14–21.

20. Митний кодекс України від 13 берез. 2012 р. № 4495-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>.

21. Мунько А. Ю. Делегування повноважень між органами публічної влади: новітні інструменти. *Публічне адміністрування та національна безпека*. 2021. №5. <https://doi.org/10.25313/2617-572X-2021-5-7640>.

22. Мунько А. Ю. Особливості управління державним боргом України до та після введення воєнного стану. *Науковий вісник: Державне управління*. 2023. № 2 (14). С. 162 – 180. URL : [https://doi.org/10.33269/2618-0065-2023-2\(14\)-162-180](https://doi.org/10.33269/2618-0065-2023-2(14)-162-180).

23. Мунько А. Ю., Хохба О. Т. Суспільна угода як основа взаємодії органів публічної влади та громадськості в Україні: інтеграція європейських цінностей. *Публічне управління та митне адміністрування*. 2022. Спецвипуск, присвячений євроінтеграційній тематиці. С. 87 – 92.

24. Мунько А.Ю. Зміни ціннісних орієнтирів у політичній сфері в контексті постіндустріального суспільства. *Теорія та практика державного управління*. 2020. Вип. 1. С. 42 – 47.

25. Мунько А.Ю. Поступ українських міст щодо реалізації концепції SMART-City в управлінських процесах. *Вчені записки Таврійського Національного університету імені В.І. Вернадського. Серія: Публічне управління та адміністрування*. 2022. Т. 3 (72). № 6. С. 161-166. URL : <https://doi.org/10.32782/TNU-2663-6468/2022.6/25>.

26. Мунько А.Ю. Регіональні фонди розвитку як складова системи управління місцевими фінансами в умовах децентралізації влади. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2016. Вип. 1 (28). С. 150 –156.

27. Новохацький В. Д. Неурядові організації як фактор розбудови громадського суспільства в Україні : автореф. дис. ... канд. політ. наук. Дніпропетровськ, 2005. 16 с.

28. Податковий кодекс України від 2 груд. 2010 р. № 2755-V. URL : : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.

29. Пожидаєв Є. О. Неурядові організації в суспільно-політичному житті України: межі участі та пріоритети діяльності. *Стратегічні пріоритети*. 2007. № 4 (5). С. 19–26.

30. Політологічний словник / О. Д. Авдєєнко, О. В. Антонюк, О. В. Бабкіна та ін. Київ : Міжрегіон. акад. упр. персоналом, 2005. 791 с.

31. Потреби та робота нуо під час війни: результати опитування. Київ : Zagoriy Foundation, 2022. 46 с. URL : https://zagoriy.foundation/wp-content/uploads/2022/04/potreby-tp-robota-nuo-pid-chas-vijny_.pdf.

32. Про благодійну діяльність та благодійні організації : Закон України від 05.07.2012 № 5073-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5073-17#Text>.

33. Про громадські об'єднання : Закон України від 22.03.2012 № 4572-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4572-17#Text>.

34. Про гуманітарну допомогу : Закон України від 22.10.1999 № 1192-XIV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1192-14#Text>.

35. Про державно-приватне партнерство : Закон України від 01.07.2010 № 2404-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2404-17#Text>.

36. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань : Закон України від 15.05.2003 № 755-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755-15#Text>.

37. Про доступ до публічної інформації : Закон України від 13.01.2011 № 2939-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text>.

38. Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики : постанова Кабінету Міністрів України від 03.11.2010 № 996. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-2010-%D0%BF#Text>.

39. Про затвердження Переліку територій, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих Російською Федерацією : наказ Мінреінтеграції України від 22.12.2022 № 309. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1668-22#Text>.

40. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР. URL : <https://cutt.ly/ufQqDlb>.

41. Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : Закон України від 16 вер. 2014 р. № 1678-VII. URL : <https://cutt.ly/CfxT13N>.

42. Про режим іноземного інвестування : Закон України від 19.03.1996 № 93/96-ВР. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/93/96-%D0%B2%D1%80#Text>.

43. Про створення єдиної системи залучення, використання та моніторингу міжнародної технічної допомоги : постанова Кабінету Міністрів України № 153 від 15.02.2002. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/153-2002-%D0%BF#Text>.

44. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні : розпорядження Кабінету Міністрів України від 1 квіт. 2014 р. № 333-р. URL : <https://cutt.ly/GfQwX8v>.

45. Прунь А. Форум НДО в Україні: об'єднання зусиль на гуманітарному фронті країни. Громадський простір. 2017. URL : <https://www.prostir.ua/?focus=forum-ndo-v-ukrajini-objednannya-zusyl-na-humanitarnomu-fronti-krajiny>.

46. Сачко О. В. Правосуб'єктність міжнародних неурядових організацій: стан і перспективи розвитку. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2022. № 4. С. 230 – 236. URL : <https://doi.org/10.32782/39221345>.

47. Сиченко О. О. Взаємодія органів державної влади та місцевого самоврядування з некомерційним сектором у соціальній сфері. *Інвестиції: практика та досвід*. 2012. № 3. С. 87 – 89.

48. Солошенко В. Діяльність європейських неурядових організацій в Україні. *Віче*. 2015. № 2. URL : <https://veche.kiev.ua/journal/4543>.

49. Трещов М.М. Актуалізація архітектури державної міграційної політики України. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Публічне управління та адміністрування*. 2023. Т. 34 (73). № 5. С. 69 – 76. URL : <https://doi.org/10.32782/TNU-2663-6468/2023.5/12>.

50. Трещов М.М. Модернізація енергетичного сектору як пріоритетний напрям повоєнного відновлення України. *Науковий вісник: Державне управління*. 2024. № 1 (15). С. 28 - 45. URL : [https://doi.org/10.33269/2618-0065-2024-1\(15\)-28-45](https://doi.org/10.33269/2618-0065-2024-1(15)-28-45).

51. Трещов М.М. Соціально-економічний стан воюючої країни у зв'язку з євроінтеграційним поступом: оцінка та антикризові заходи держави. *Публічне управління та митне адміністрування*. 2022. Спецвипуск, присвячений євроінтеграційній тематиці. С. 129 – 135.

52. Трещов М.М. Фінансове забезпечення відновлення та реконструкції України у повоєнний період. *Науковий вісник: Державне управління*. 2023. № 2 (14). С. 19 - 40. URL : [https://doi.org/10.33269/2618-0065-2023-2\(14\)-19-40](https://doi.org/10.33269/2618-0065-2023-2(14)-19-40).

53. Трещов М. М. Фонди регіонального розвитку: європейський досвід та необхідність його впровадження в Україні. *Ефективність державного управління*. 2014. Вип. 39. С. 420 – 426.

54. Україна: гуманітарне реагування у 2024 році. Оперативне зведення ОСНА. 2024. URL : <https://reports.unocha.org/uk/country/ukraine>.

55. Український жіночий фонд. URL : <https://uwf.org.ua>.

56. Ундір В. О. Принципи взаємодії органів державної влади і громадських структур як основа гармонізації суспільства. *Ефективність*

державного управління. 2020. № 64. С. 66 – 78. URL : ОІ:
<https://doi.org/10.33990/2070-4011.64.2020.217606>.

57. Цивільний кодекс України : Кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>.

58. Шуміло О. М., Кравчук Н. Ю. Роль неурядових організацій у становленні та розвитку правозахисного руху (приклади успішного правозахисного активізму) : навч. посіб. Київ : ФОП Голембовська О.О., 2018. 227 с.

59. Яцина М. О. «Неурядові організації» VS. «громадські організації»: до питання співвідношення. *Актуальні проблеми правознавства*. 2022. 4 (32). URL : 10.35774/app2022.04.117

60. Яцина М. О. До питання визначення поняття «неурядова організація» (на прикладі національних і міжнародних актів). *Порівняльно-аналітичне право: електронне наукове фахове видання*. 2019. Ужгород. Вип. 4. С. 384–386.

61. Яцина М. О. До питання визначення поняття «неурядової організації». Вдосконалення правового регулювання прав та основних свобод людини і громадянина : *матеріали щорічної Всеукр. наук.-практ. конф. молодих вчених* (м. Івано-Франківськ, 3-4 трав. 2019 р.). Івано-Франківськ. 2019. С. 269–272.

62. Яцина М. О. Ознаки «неурядової організації» у сфері протидії злочинності. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України*. Івано-Франківськ, 2019. Вип. 51. С. 205–212.

63. Anderson M. Do No Harm: How Aid Can Support Peace – or War, 1999. 161 p. URL : https://www.rienner.com/title/Do_No_Harm_How_Aid_Can_Support_Peace_or_War.

64. Betts A. Survival Migration: Failed Governance and the Crisis of Displacement, 2013. 256 p.

65. Dragan I., Nestoryshen I., Ostapenko L., Terletska V., Munko A. Improving

the mechanism of administrative and legal ensuring of the financial and economic security of the state. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2023. № 5(52). P. 461–470. URL : <https://doi.org/10.55643/fcaptp.5.52.2023.4168>.

66. European Convention on the Recognition of the Legal Personality of International Non-Governmental Organizations, Council of Europe, Strasbourg, 24.IV.1986. URL: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/rms/090000168007a67c>.

67. Kryshtanovych M., Vartsaba V., Kurnosenko L., Munko A., Chepets O. Development of public management of financial and economic security in modern conditions. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2023. № 1(48). P. 258–267. <https://doi.org/10.55643/fcaptp.1.48.2023.3958>.

68. Lewis D. The Management of Non-Governmental Development Organizations. An Introduction. London; NY: Ruetledge, 2001. 242 P

69. Longman Dictionary of Contemporary English: Website. URL: <https://www.ldoceonline.com>.

70. Slim H. Humanitarian Ethics: A Guide to the Morality of Aid in War and Disaster, 2015. 225 p.

71. Understanding Risk and Protective Factors in Humanitarian Crises: Towards a Preventive Approach to Child Protection in Humanitarian Action. The Alliance for Child Protection in Humanitarian Action, 2021. 37 p.